

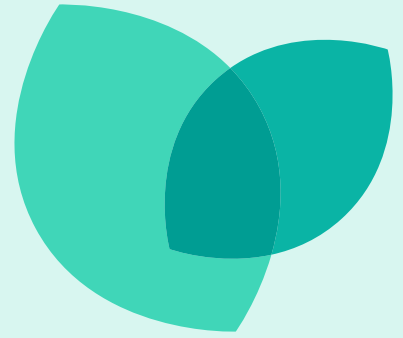
CO₂-PRESTATIELADDER

PRAKTISCHE GIDS VOOR BEDRIJVEN

HOE MAAK JE GEBRUIK VAN DE CO₂-PRESTATIELADDER?

Deel 1

CERTIFICEREN
T/M NIVEAU 3

INHOUD

	Voorwoord	3
1	Inleiding	4
1.1	Doel en opzet van deze Praktische Gids	4
1.2	Leeswijzer	5
2	De CO₂-Prestatieladder	6
2.1	De laddersystematiek	6
2.2	Algemene eisen van de CO ₂ -Prestatieladder	8
2.3	Op weg naar certificering	12
2.4	Inschrijven met CO ₂ -gunningvoordeel en niveaukeuze	14
3	Implementatie op niveau 3	16
3.1	Vorbereiding	18
3.2	Inzicht	21
3.3	Reductie	26
3.4	Transparantie	29
3.5	Participatie	31
3.6	Een managementsysteem inrichten	33
3.7	De audit	34
4	In stand houden van de CO₂-Prestatieladder op Niveau 3	35
4.1	In stand houden niveau 3	35
4.2	Evaluatie en sturing	39
4.3	Behouden van het certificaat	40
	Colofon	41

VOORWOORD

De CO₂-Prestatieladder heeft als doel de CO₂-reductie substantieel te vergroten door organisaties te stimuleren om CO₂ te reduceren binnen de bedrijfsvoering, in projecten en in de keten. De CO₂-Prestatieladder biedt organisaties daarvoor een gestructureerde aanpak waar ook gunningvoordeel mee kan worden behaald bij aanbestedingen. In de praktijk levert de ladder daarnaast een structurele energie- en kostenbesparing op voor de organisatie. Er zijn inmiddels ruim 1.000 certificaten afgegeven (waaronder ruim 3.000 organisaties vallen) en meer dan 150 opdrachtgevers maken gebruik van de ladder bij hun aanbestedingen, waaronder Rijkswaterstaat, ProRail en een snel groeiend aantal decentrale overheden.

Deze vernieuwde Praktische Gids voor bedrijven, die bestaat uit twee delen, is volledig in lijn gebracht met het nieuwste Handboek voor de CO₂-Prestatieladder (versie 3.1). De Praktische Gids is bedoeld voor bedrijven die serieus aan de slag willen met het implementeren van de CO₂-Prestatieladder op niveau 3.

Voor overheden die een certificaat willen halen is een aparte Praktische Gids ontwikkeld. Niveau 3 is het niveau waarop de meeste organisaties instappen. Voor een eerste kennismaking volstaat het lezen van Deel 1. Welk effect heeft het invoeren van de ladder op den duur op uw organisatie en wat zijn, naast het gunningvoordeel, de voordelen daarvan voor u en uw opdrachtgevers?

Wat betekent voldoen aan de eisen precies voor de werkzaamheden in uw organisatie? Hoe gaat u te werk om de implementatie van deze eisen op te starten? Hoe houdt u niveau 3 in stand? In deze Praktische Gids voor bedrijven wordt beschreven wat er komt kijken bij certificering, en wat er in uw organisatie gebeurt nadat u het certificaat heeft ontvangen. Op deze manier kunt u kennismaken met het systeem van de ladder en kunt u vervolgens zelf aan de slag met het invullen van de eisen. Bedrijven die willen doorgroeien naar niveau 4 of 5 lezen Deel 2 van de Praktische Gids voor bedrijven.

We hopen u met deze Praktische Gids een stap verder te helpen richting succesvolle implementatie van de CO₂-Prestatieladder, om zo het effect van de ladder op CO₂-reductie, innovatie en samenwerking tussen organisaties verder te vergroten.

Met vriendelijke groet,

Annemiek Lauwerijssen

Manager Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen

1

INLEIDING

De CO₂-Prestatieladder stimuleert organisaties om een bijdrage te leveren aan het verminderen van CO₂-uitstoot door praktische maatregelen te nemen, te werken aan vernieuwing en hun kennis te delen, zowel in de eigen organisatie, op projecten als in de keten.

De eisen waar aan voldaan moet worden om een certificaat (CO₂-bewust Certificaat genaamd) te behalen worden beschreven in het **Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1** [↗](#) van de Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen (“SKAO”). Het Handboek biedt veel keuzeruimte in de manier waarop de CO₂-reductie in de eigen organisatie en de eigen keten tot stand komt. Daarnaast biedt het Handboek organisaties ook de ruimte om zelf te kiezen hoe het proces om het certificaat te behalen wordt ingericht.

In aanvulling op het Handboek is deze informatieve Praktische Gids ontwikkeld. De werkwijze die hierin beschreven wordt is één manier om invulling te geven aan de eisen van het Handboek die zich bewezen heeft en doet niet af aan de keuzevrijheid van organisaties om hun implementatie van de CO₂-Prestatieladder anders vorm te geven, zolang aan het Handboek wordt voldaan.

1.1

DOEL EN OPZET VAN DEZE PRAKTISCHE GIDS

Het doel van deze Praktische Gids is het geven van concrete handvatten voor het opstarten van een CO₂-reductiebeleid in uw organisatie en het behalen van het CO₂-Prestatieladder certificaat. De Praktische Gids geeft u snel inzicht in wat de voordelen zijn van de implementatie van de CO₂-Prestatieladder en wat dit precies betekent voor uw dagelijkse praktijk. In deze Praktische Gids wordt daarom beschreven:

- wat er nodig is om een CO₂-bewust Certificaat te behalen op niveau 3 (het niveau waarop de meeste organisaties instappen);
- hoe u het systeem vervolgens in stand houdt op niveau 3 nadat u het certificaat heeft behaald.

Deze Praktische Gids is een informatief document dat er op gericht is om u op een overzichtelijke, toegankelijke manier inzicht te geven in wat het behalen en behouden van een CO₂-bewust

Certificaat precies inhoudt. Daarom worden de criteria uit het Handboek CO₂-Prestatieladder vereenvoudigd weergegeven en wordt gewerkt met voorbeelden. Zodra u echt wilt gaan certificeren heeft u het Handboek nodig. Het Handboek is namelijk normatief en daarom leidend wanneer er onverhoopt een tegenstrijdigheid of verschil bestaat tussen de geldende versie van het Handboek en deze Praktische Gids. Voor nadere uitleg over de gehanteerde begrippen verwijzen we u ook graag naar de **begrippenlijst** te vinden in Hoofdstuk 3 van Handboek 3.1.

Deze Praktische Gids is geüpdatet naar de nieuwste versie van het Handboek (versie 3.1, publicatiedatum 22 juni 2020). De belangrijkste veranderingen in dit handboek ten opzichte van de vorige versie zijn:

- Meer impact op projecten en de introductie van het ‘projectdossier’;
- Handboek 3.1 is een efficiëntere norm doordat er is gekeken naar elementen in de teksten die niet bijdragen aan de doelstelling van de eisen in de CO₂-Prestatieladder;
- Alle (voor zover nog relevante) Harmonisatiebesluiten zijn in Handboek 3.1 verwerkt en geïntegreerd.

1.2

LEESWIJZER

De CO₂-Prestatieladder kent vijf niveaus. U zult bij de keuze voor een niveau de afweging maken tussen het ambitieniveau van uw organisatie en het mogelijke gunningvoordeel in aanbestedingen enerzijds en de mate van inspanning om dat niveau te behalen anderzijds. Meer informatie over het systeem van de CO₂-Prestatieladder, de algemene eisen en de niveaukeuze is te vinden in **Hoofdstuk 2**.

Als u gekozen heeft voor een niveau kunt u aan de slag met de implementatie van de CO₂-Prestatieladder. **Hoofdstuk 3** benoemt de verschillende activiteiten die deel uitmaken van het implementatietraject voor niveau 3. Nadat het implementatietraject is afgerond en u het CO₂-Bewust Certificaat heeft behaald, moet uw CO₂-beleid uitgevoerd en uitgebouwd worden. **Hoofdstuk 4** bevat meer informatie over deze periode na certificering.

Indien u de ambitie heeft om door te groeien naar niveau 4 of 5, verwijzen we naar deel 2 van deze Praktische Gids waarin u kunt zien wat u moet doen om deze hogere niveaus van de CO₂-Prestatieladder te bereiken.

2

DE CO₂-PRESTATIE-LADDER

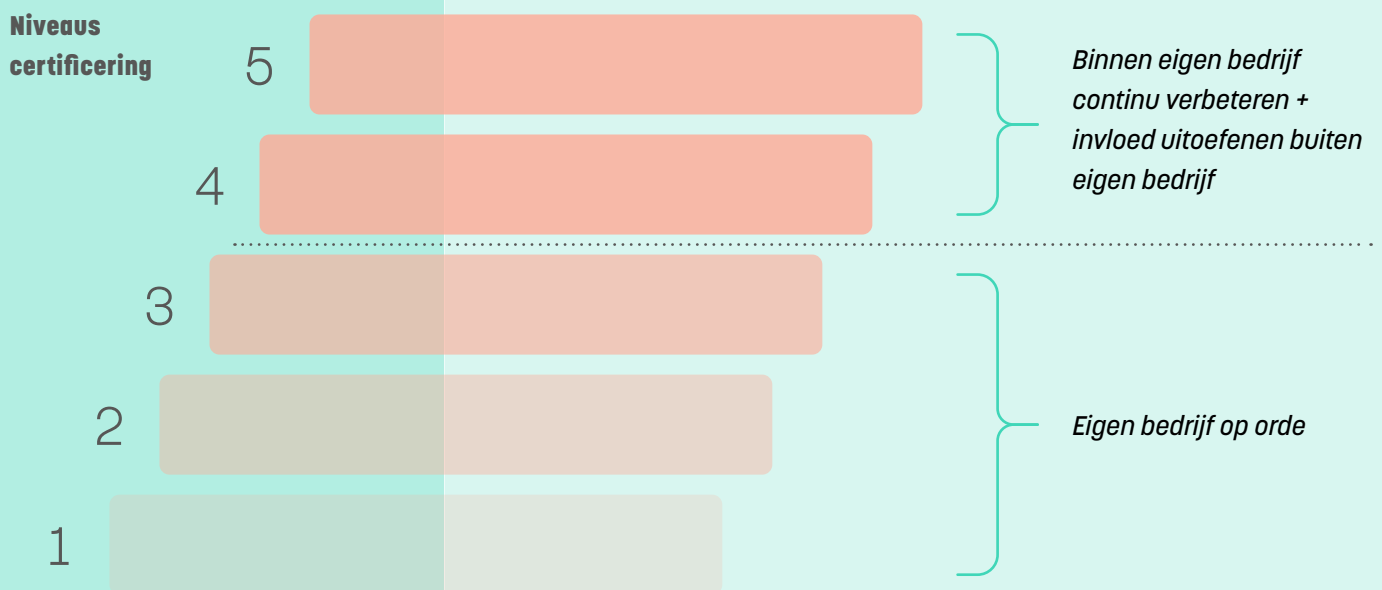
2.1

DE LADDERSYSTEMATIEK

Een organisatie moet voldoen aan de algemene eisen en, per niveau op de ladder, aan de eisen binnen vier invalshoeken (A, B, C en D) om zijn certificaat te halen en te behouden. Tot en met niveau 3 richt de CO₂-Prestatieladder zich met name op de eigen organisatie. De CO₂-activiteiten van de organisatie hebben betrekking op de gehele organisatie inclusief alle projecten (zie Hoofdstuk 2.2 in deze

Praktische Gids voor een toelichting over de projecten).

Hoe hoger u stijgt op de ladder, hoe meer uw activiteiten op het gebied van CO₂ geborgd zijn binnen uw organisatie en hoe meer uw inzicht en inspanning zich ook richt op het beïnvloeden van emissies buiten uw organisatie, zoals in de keten of de sector.

'Eerst op
niveau 3 de
organisatie
laten
wennen,
dan verder
naar
de keten'

INVALSHOEKEN

Inzicht in uw CO₂-uitstoot en concreet beleid om reducties te realiseren vormen het fundament van de CO₂-Prestatieladder. Maar de ladder gaat verder dan enkel inzicht in uw CO₂-uitstoot en het vaststellen van doelstellingen om deze te reduceren. De ladder schrijft voor dat u communiceert over uw CO₂-beleid met een aantal bewust gekozen doelgroepen. Daarnaast is ook een belangrijke plaats ingeruimd voor innovatie, doordat organisaties vernieuwende initiatieven organiseren of hieraan deelnemen.

Per niveau krijgt uw organisatie aan de hand van een set eisen een plaats op de CO₂-Prestatieladder. Deze eisen komen voort uit vier invalshoeken:

- **A - Inzicht** Het bepalen van de energiestromen en de emissie-inventaris (incl. CO₂-footprint);
- **B - Reductie** Energie- en CO₂-reductiemaatregelen ontwikkelen en doorvoeren;
- **C - Transparantie** De interne en externe communicatie over het CO₂-beleid;
- **D - Participatie** Deelname aan initiatieven in de sector op het gebied van CO₂-reductie.

NIVEAUS

De CO₂-Prestatieladder kent vijf niveaus:

- Niveau 1, 2 en 3 betreffen de CO₂-huishouding en uitdagende reductiedoelstellingen in de eigen organisatie;
- Niveau 4 richt zich daarnaast met name op een bijdrage aan CO₂-reductie in de keten en aan innovatie;
- Op niveau 5 laat de organisatie zien dat het de gekozen ambitieuze doelstellingen haalt, ook door samenwerking binnen de sector en door autonoom de inkoop, producten en/of processen van de eigen organisatie aan te passen.

Op elk niveau zijn voor alle invalshoeken (A, B, C, D) eisen benoemt waar u aan moet voldoen. Per eis is ook een doelstelling benoemt die kort beschrijft wat de ladder teweegbrengt in uw organisatie als u deze op een goede manier implementeert. De doelstelling per eis helpt u als organisatie om bij u zelf na te gaan of uw invulling van de eisen overeenkomt met de bedoeling en de zogenaamde “geest van de Ladder”.

Om een niveau te bereiken moet ook aan de eisen voor alle onderliggende niveaus voldaan zijn. De ervaring leert dat veel organisaties

ervoor kiezen om zich te laten certificeren op niveau 3 en dan door te klimmen naar niveau 4 en 5. In het eerste deel van de Praktische Gids wordt daarom het instappen op niveau 3 als uitgangspunt genomen. Hoewel verreweg de meeste organisaties instappen op niveau 3, kunnen niveaus 1 en 2 ook goed gebruikt worden ter oriëntatie door een organisatie die overweegt om zich te laten certificeren. Deze onderliggende niveaus zijn ook bruikbaar in de praktische voorbereiding op weg naar niveau 3.

2.2

ALGEMENE EISEN VAN DE CO₂-PRESTATIELADDER

De CO₂-Prestatieladder kent een aantal algemene eisen die altijd van toepassing zijn, op alle niveaus. Deze eisen staan beschreven in paragraaf 6.1 van Handboek 3.1. Twee van deze eisen betreffen de procedure voor registratie bij SKAO die u doorloopt op weg naar certificering. Zie hiervoor:

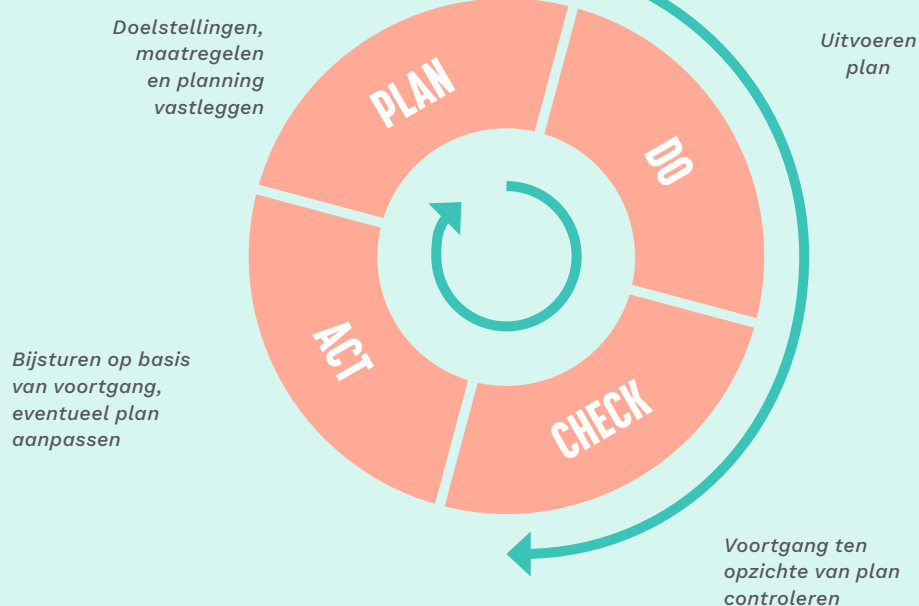
- §6.1.3: Eisen aan de verplichte internetpublicatie;
- §6.1.4: Eisen aan contributie aan de SKAO.

En twee van deze eisen zijn inhoudelijk. Zie hiervoor:

- §6.1.1: Eisen aan processen voor continue verbetering, welke onderverdeelt is in de interne audit (§6.1.1.1), de directiebeoordeling (§6.1.1.2) en de externe audit (§6.1.1.3);
- §6.1.2: Eisen aan projecten.

Start implementatie

- Nulmeting
- Doelen
- Procedures

De twee inhoudelijke eisen worden hieronder verder toegelicht.

CONTINUE VERBETERING (ALGEMENE EIS §6.1.1.)

De Plan-Do-Check Act stuurcyclus helpt uw organisatie bij het op een gestructureerde manier implementeren van uw CO₂-aanpak. Hierdoor houdt u grip op uw implementatieproces en realiseert u voortdurende verbetering van uw CO₂-aanpak en prestaties.

U zet deze stuurcyclus al in gang tijdens de initiële implementatie van de CO₂-Prestatieladder. Met behulp van deze stuurcyclus wordt na het behalen van het certificaat periodiek door u gemonitord of de gemaakte plannen (PLAN) en de wijze van uitvoering (DO) nog voldoet (CHECK) en wordt bijgestuurd en aangevuld (ACT) waar nodig. Tijdens het doorlopen van de cyclus kan bijvoorbeeld blijken dat huidige maatregelen niet voldoende zijn om de doelstellingen te realiseren. Door aanvullende maatregelen te nemen, kan dan tijdig bijgestuurd worden. U kunt ook nieuwe mogelijke maatregelen zijn tegengekomen die u wilt toevoegen. Als onderdeel van de continue verbetering kan het daarnaast ook nodig blijken om nieuwe doelstellingen te formuleren om ambitieus te blijven, omdat tijdens monitoring blijkt dat de huidige doelstellingen al behaald worden. Een belangrijk instrument in het doorlopen van de PDCA cyclus, met name de CHECK stap, is de jaarlijkse **interne audit**, waarvan u de resultaten bespreekt en vastlegt in een jaarlijkse **directiebeoordeling** (zie verder Hoofdstuk 6 van Handboek 3.1).

PROJECTEN (ALGEMENE EIS §6.1.2)

De implementatie van de CO₂-Prestatieladder omvat alle activiteiten van een organisatie, inclusief haar eventuele projecten. Het CO₂-beleid moet daarom doorvertaald worden naar de projecten. Handboek 3.1 is hier nog scherper op dan haar voorgangers. Deze doorvertaling geldt voor alle projecten, ook de projecten die met gunningvoordeel verkregen zijn. Projecten met gunningvoordeel zijn projecten waarbij de CO₂-Prestatieladder een rol heeft gespeeld in de aanbesteding. Hierbij is het niet relevant of het gunningvoordeel wel of niet doorslaggevend is geweest bij het verkrijgen van de opdracht, of op welke manier de CO₂-Prestatieladder in de aanbesteding is gevraagd. Als projecten het primaire proces van de organisatie vormen (zoals bijvoorbeeld in de bouw of consultancy meestal het geval is) is daar meestal de CO₂-winst te behalen. U bepaalt echter op organisatieniveau wat voor uw organisatie als geheel de meest efficiënte manieren zijn om CO₂-reductie te bereiken en om het certificaat te krijgen.

De wijze van CO₂-management en de reductiemaatregelen in de projecten zijn een afgeleide van het beleid op organisatieniveau. Dit kunnen bijvoorbeeld generieke maatregelen zijn die u in alle projecten toepast. Uiteraard kunnen zich in individuele projecten kansen voordoen voor extra reductie. Tegelijkertijd is het vanwege deze efficiënte aanpak op organisatieniveau en de verschillen tussen projecten ook mogelijk dat een bepaalde maatregel juist niet in elk project wordt toegepast.

Zo kan het zijn dat in de praktijk het ene project grote kansen biedt voor CO₂-reductie en het andere project wat minder. Zolang u de beoogde CO₂-reductie op organisatieniveau efficiënt kunt realiseren, kunnen deze verschillen tussen individuele projecten bestaan.

'Je kunt
door het
inzicht veel
gerichter
maatregelen
nemen,
want je kunt
nu precies
berekenen
wat het
effect is'

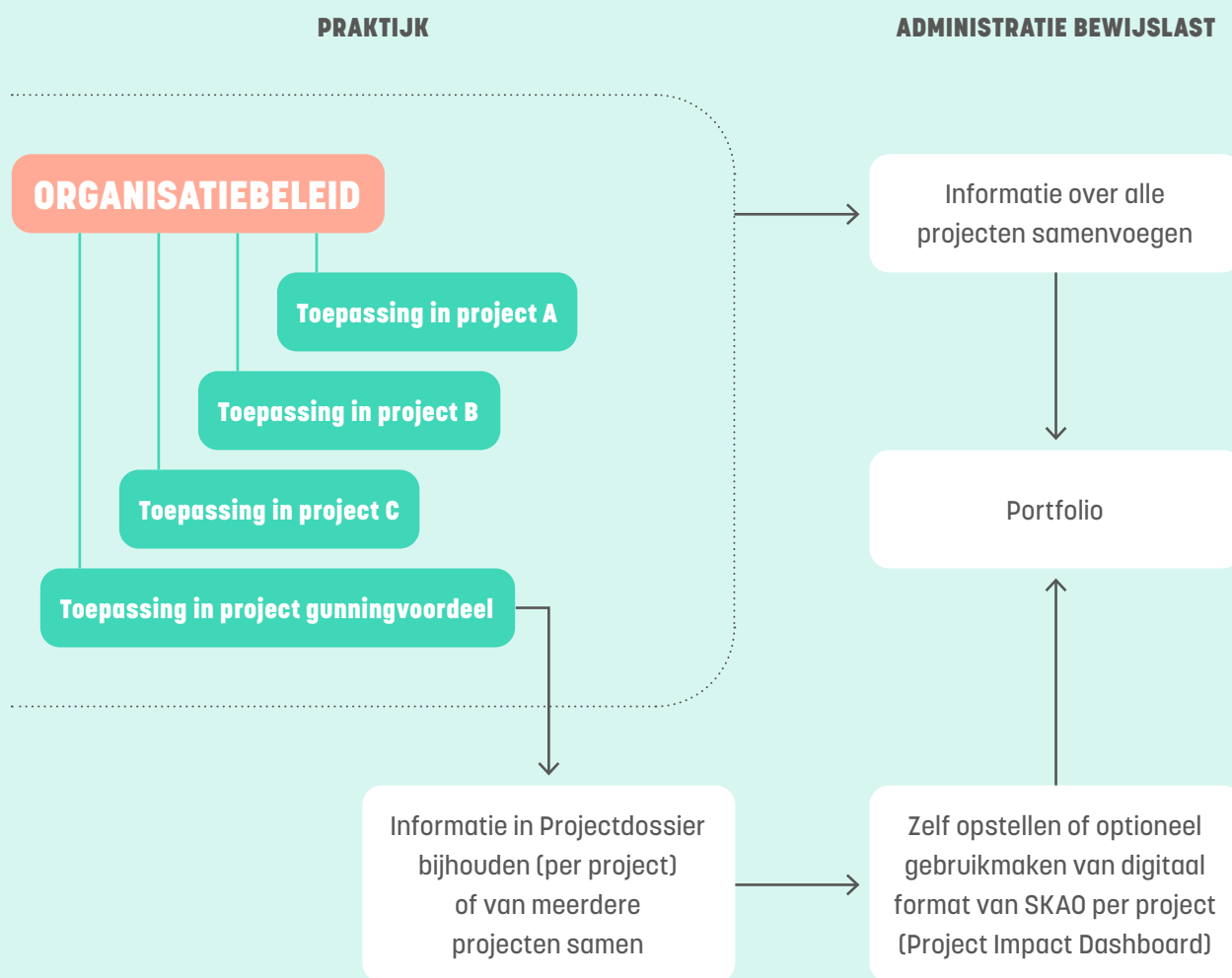
TOEREKENING VAN CO₂-UITSTOOT AAN PROJECTEN

Het bovenstaande houdt onder andere in dat de organisatie inzicht heeft in het energiegebruik binnen de projecten. Om dit inzicht te verkrijgen, kunt u een CO₂-footprint per project maken of een vertaalslag maken van de CO₂-footprint van de hele organisatie naar de CO₂-footprint van de projecten. Deze vertaalslag vindt plaats door middel van allocatie, bijvoorbeeld naar rato van omzet (zie Hoofdstuk 3.2 in deze Praktische Gids voor meer informatie over de CO₂-footprint en de methode van toerekening van uitstoot naar projecten). Ondanks dat een footprint per project niet verplicht is, kan u dit wel helpen om het inzicht in energieverbruik, uitstoot en effect van maatregelen te vergroten en dit kan daarom een handige stap zijn.

AANTOONBARE IMPLEMENTATIE IN PROJECTEN

Doordat alle projecten van de organisatie meelopen in de CO₂-reductie aanpak, moet u met bewijsstukken op organisatieniveau aantonen dat het CO₂-beleid in de hele projectenportefeuille in zijn algemeenheid wordt toegepast, inclusief de doorvertaling van het organisatiebeleid naar individuele projecten. Als dit projecten zonder gunningvoordeel zijn mag dit bewijs op het niveau van alle projecten tezamen worden verzameld, maar dit mag ook per project apart worden vastgelegd in een projectdossier. Een projectdossier is een dossier van één project met daarin opgenomen de onderbouwing van de invulling van de eisen (zie voor een compleet overzicht van alle eisen waar dit voor geldt p. 43 van Handboek 3.1) van de CO₂-Prestatieladder voor het specifieke project. Alleen voor de projecten met gunningvoordeel geldt dat het verplicht is de toepassing van het beleid in een (vormvrij) projectdossier aan te tonen met aparte documentatie voor dat project of voor de projecten tezamen. Voor projecten met gunningvoordeel kunt u optioneel gebruik maken van een digitaal format (Project Impact Dashboard) dat binnenkort beschikbaar wordt gesteld op de website van SKAO.

Het project met gunningvoordeel heeft enkel een aparte status in de communicatie richting de eigen medewerkers en de opdrachtgever van het betreffende project en bij de administratieve bewijsvoering voor de audit. De auditor zal namelijk een steekproef nemen uit de projecten met gunningvoordeel en in de interne en externe communicatie dient expliciet aandacht te zijn voor de maatregelen en voortgang bij projecten met gunningvoordeel. De opdrachtgever kan deze informatie gebruiken voor een dialoog over het project. In de praktische uitvoering van uw CO₂-beleid op organisatieniveau is er dus geen verschil tussen gelijksoortige projecten met en projecten zonder gunningvoordeel: in beide projecten worden dezelfde maatregelen toegepast, ongeacht of er gunningvoordeel is toegekend.

PROCEDURE REGISTRATIE BIJ SKAO

Als organisatie die van plan is om zich te laten certificeren meldt u zich vóór de eerste audit al aan bij SKAO. U kunt zich registreren via de website <https://mijn.skao.nl/register>. Tijdens het registratieproces worden uw gegevens vastgelegd in het systeem van SKAO en wordt de factuur voor de contributie aan SKAO aangemaakt. De hoogte van deze jaarlijkse contributie hangt af van de organisatiegrootte en is te vinden op <https://www.co2-prestatieladder.nl/nl/tarieven>. Nadat de factuur is betaald ontvangt u van SKAO inlogcodes voor uw eigen organisatiepagina. Via deze pagina kunt u documenten over uw CO₂-beleid uploaden in het kader van de verplichte internetpublicatie (algemene eis 6.1.3, zie Hoofdstuk 3.7 in deze Praktische Gids) en heeft u toegang tot de Maatregellijst (zie Hoofdstuk 3.3 in deze Praktische Gids). Het is niet mogelijk om te voldoen aan de algemene eisen 6.1.1, 6.1.2, 6.1.3, 6.1.4 en aan eis 3B (Maatregellijst) zolang de aanmeldprocedure niet helemaal is afgerond (incl. de betaling). Hoewel het aanmelden bij SKAO een van de laatste stappen van de voorbereiding is, raden we u daarom aan om niet tot het laatste moment hiermee te wachten. Heeft u het certificaat uiteindelijk behaald, dan wordt dit door uw CI aan SKAO doorgegeven, waarna deze aan uw organisatiepagina wordt toegevoegd en wordt deze organisatiepagina door SKAO gepubliceerd. U bent vanaf dat moment zichtbaar op de SKAO site als gecertificeerde organisatie.

Registreer uw organisatie bij SKAO vóór uw eerste audit via <https://mijn.skao.nl/register>

Betaal de contributie aan SKAO via de factuur die u krijgt toegestuurd

Na betaling ontvangt u inlogcodes voor uw eigen organisatiepagina op de SKAO website, toegankelijk via <https://mijn.skao.nl/login>

Upload de documentatie over uw CO₂-beleid conform de eisen aan de verplichte internetpublicatie en vul de Maatregellijst in

Heeft u het certificaat behaald, dan wordt deze toegevoegd aan uw organisatiepagina en wordt uw organisatiepagina gepubliceerd

Uw organisatieinformatie, certificaat en CO₂-documentatie is nu voor bezoekers van de SKAO site zichtbaar

2.3

OP WEG NAAR CERTIFICERING

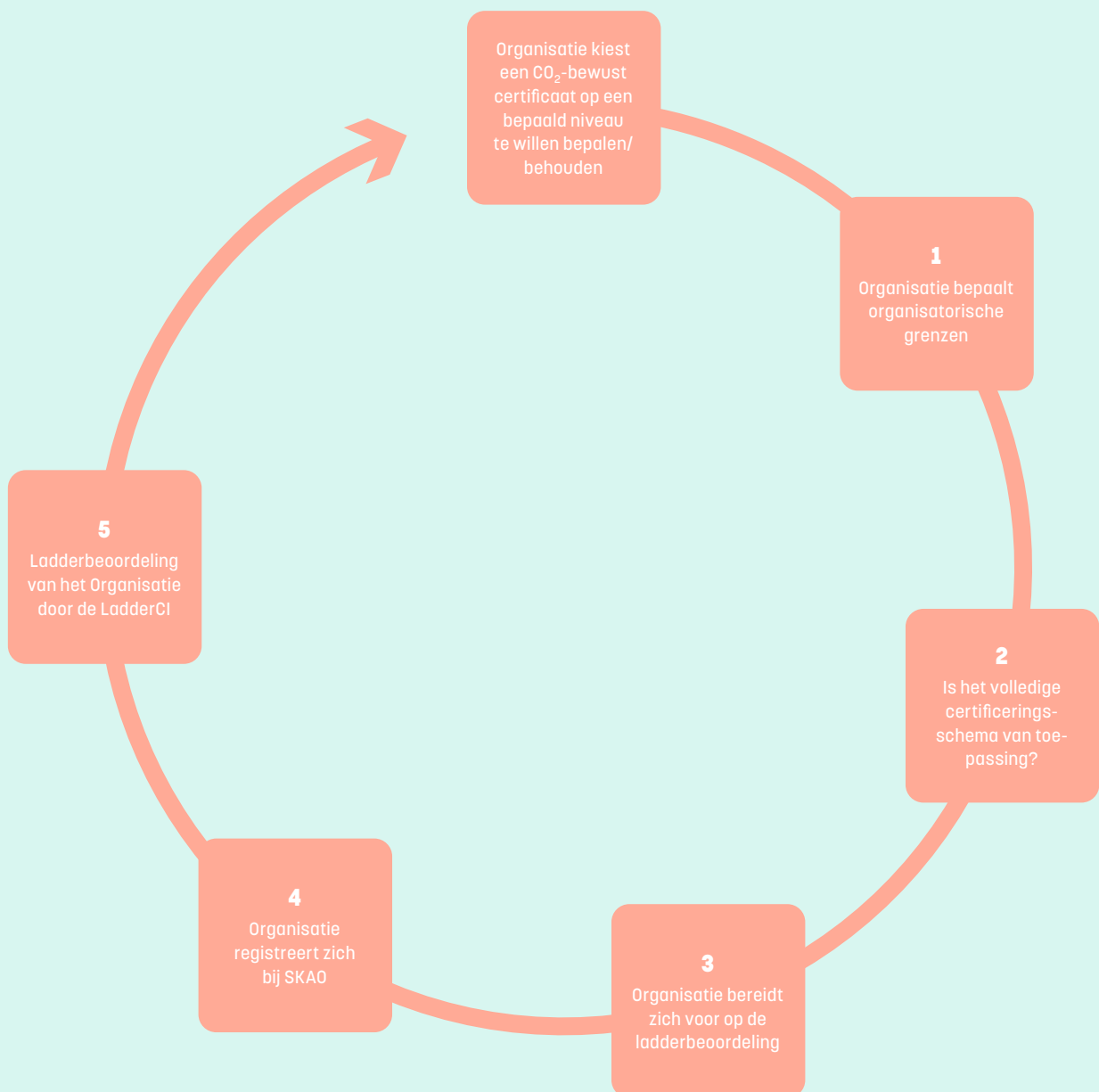
Als u zich wilt laten certificeren op de CO₂-Prestatieladder, moet u er rekening mee houden dat de implementatie van het systeem in uw organisatie tijd kost. Begin daarom op tijd en plan aan het begin van het traject al een afspraak in met de Certificerende Instelling (CI).

Voor het traject naar niveau 3 kunt u bijvoorbeeld, met behulp van een medewerker die ervaring heeft met managementsystemen zoals ISO 9001, in principe zelf aan de slag en kunt u na 3 tot 4 maanden het CO₂-bewust Certificaat hebben. Daarnaast wordt nauwe betrokkenheid van een aantal andere personen in de organisatie verwacht, zoals de directie voor besluitvorming, leiderschap en voorbeeldgedrag en de administratie voor dataverzameling.

De startpositie van uw organisatie heeft veel invloed op de benodigde inspanning om de CO₂-Prestatieladder te implementeren. Heeft u bijvoorbeeld al inzicht in uw energieverbruik of bent u om andere redenen al bezig met energie- en CO₂-reductie, dan scheelt dit tijd tijdens de implementatie. De uitvoering van de CO₂-uitstoot beperkende maatregelen zal mogelijk voor veel meer personen in de organisatie een aanpassing van hun werkwijze betekenen. Wie

dat zijn en hoe groot die groep is, hangt af van de maatregelen die de organisatie zelf formuleert. Ook organisatiespecifieke factoren, zoals de complexiteit en de omvang van de organisatie, het aantal vestigingslocaties en de diversiteit in primaire processen hebben invloed op de benodigde inspanning.

Wanneer de implementatie is afgerond beoordeelt een CI het systeem op het door u ingezette niveau. Na beoordeling van de CI krijgt u een CO₂-bewust Certificaat op het goedgekeurde niveau.

'We hebben
het project
uiteindelijk
gegrond
gekregen
door ons
CO₂-bewust
Certificaat'

2.4

INSCHRIJVEN MET CO₂-GUNNINGVOORDEEL EN NIVEAUKEUZE

Wanneer u inschrijft voor een project waar de CO₂-Prestatieladder een rol speelt bij de aanbesteding (dit noemen we projecten met gunningvoordeel), kunt u gebruik maken van de mogelijkheid om een fictief gunningvoordeel te verkrijgen. Hoe dit in zijn werk gaat hangt af van de manier van aanbesteden van de betreffende opdrachtgever en staat beschreven in de aanbestedingsdocumenten van de aanbestedende dienst, of ga naar onze **Handreiking Aanbesteden** [↗](#). U zult altijd moeten kunnen aantonen dat het verlenen van gunningvoordeel aan uw organisatie terecht is.

DE BUSINESS CASE: EEN VOORBEELD OP NIVEAU 3

Om toe te lichten wat inschrijving met behulp van een CO₂-bewust Certificaat u kan opleveren en hoeveel het u kost, is hieronder een voorbeeld-business case voor niveau 3 opgenomen. Dit is indicatief en kan per organisatie uiteraard verschillen. Uitgangspunt is een homogene organisatie met 100 medewerkers met één vestiging in Nederland dat één type projecten uitvoert, bijvoorbeeld een transportonderneming. De benodigde inspanning voor de uitvoering van individuele maatregelen en de bijbehorende opbrengsten kan de organisatie het beste zelf begroten en zijn niet meegenomen in het overzicht op de volgende pagina.

KOSTEN

1. De eenmalige kosten voor implementatie (100 tot 200 uur – eventueel een deel door een adviseur);
2. De structurele inspanning voor het managen van het CO₂-reductieproces (40 uur per jaar);
3. De structurele inspanning voor de halfjaarlijkse monitoring en communicatie (40 uur per jaar);
4. Deelname aan een sectorinitiatief (40 uur per jaar en wellicht een aanvullend bedrag);
5. De contributie aan de SKAO (zie tabel op <https://www.co2-prestatieladder.nl/nl/tarieven>). Een bedrijf met bijvoorbeeld een omzet van maximaal 5 miljoen in 2021: € 245,- per jaar;
6. De kosten van de certificerende instelling, eenmalig (ca. € 3.000,- tot € 4.000,-) en jaarlijks (circa € 1.500,- tot € 2.500,-).

OPBRENGSTEN

1. Het CO₂-gerelateerde gunningvoordeel op de gunningprijs van verworven opdrachten;
2. De verbetering van uw producten en diensten door innovatie;
3. De versterking van uw imago als duurzame leverancier;
4. De versterking van uw positie op de arbeidsmarkt als duurzame werkgever;
5. Meer toegevoegde waarde door duurzaam in te kopen bij uw leveranciers;
6. De concrete besparingen op energie.

Als u er voor kiest om te certificeren, en vervolgens op een tweede project inschrijft kunt u zonder extra kosten hetzelfde certificaat overleggen en heeft u dus een grotere kans op een nieuwe opdracht. Denkt u bij het afwegen van uw inschrijving ook aan de verhouding tussen het gunningvoordeel dat u kunt behalen met een bepaald niveau op de CO₂-Prestatieladder en de kosten die u moet maken om de Ladder in het project op het gewenste niveau te implementeren.

3

IMPLEMENTATIE OP NIVEAU 3

In de procesbeschrijving op de volgende pagina staan de activiteiten voor de implementatie van de CO₂-Prestatieladder op niveau 3 tot aan de certificering. De documenten die gelden voor de gehele organisatie (zie ook Hoofdstuk 3.7 in deze Praktische Gids), worden één keer gemaakt en vervolgens up-to-date gehouden.

NIVEAU 3	ORGANISATIENIVEAU	EIS	PROJECTNIVEAU
Vorbereiding	Vaststellen organisatorische grenzen	ALG	
Vorbereiding	Managementsysteem inrichten	ALG	
A Inzicht	Inventariseren energiestromen en energieverbruikers	1.A, 2.A.1, 2.A.2	<p>Voor ieder individueel project vaststellen wat de consequentie is van het organisatie-beleid voor het project, bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vaststellen aandeel CO₂-uitstoot project in organisatie-emissie-inventaris op basis van verdeelsleutels • selecteren reductie-mogelijkheden project op basis van organisatiebrede maatregelen • communiceren in/ over project
	Uitvoeren energiebeoordeling	2.A.3	
	Opstellen emissie-inventaris met CO ₂ -footprint	3.A	
	Inventarisatie reductiemogelijkheden	2.A.3, 1.B.1	
B Reductie	Vaststellen ambitieuze doelstellingen en reductiemaatregelen	2.B, 3.B	
	Opstellen Energie Management Actieplan	2.B, 3.B	
	Invullen Maatregellijsten	3.B	
	Uitvoeren controle footprint en Actieplan	1.B.2	
C Transparantie	Stakeholders analyseren en opstellen communicatieplan	2.C.2, 2.C.3, 3.C.2	
	Intern en extern communiceren	1.C, 2.C.1, 3.C.1	
D Participatie	Inventariseren initiatieven in de sector	1.D	
	Selecteren van initiatief en actief deelnemen	2.D, 3.D	
Afronding	Samenstellen portfolio		<p>Project met gunningsvoordeel? Denk na over methode bewijslast (zie opties in stroomdiagram H2.2.)</p>
	Interne audit en directiebeoordeling	ALG	
	Verplichte internetpublicatie	ALG	
	Externe audit		

Bovenstaand schema is een voorbeeld van hoe u stap voor stap de CO₂-Prestatie-ladder op niveau 3 kunt implementeren in uw organisatie. De afzonderlijke stappen zijn hieronder nader toegelicht.

Het resultaat van het implementatietraject is een portfolio waarin alle verplichte documenten over de organisatie, zoals een ingerichte stuurcyclus voor het managen van CO₂-reductie, de communicatie, de externe deelname en uw CO₂-footprint zijn opgenomen. In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat de werkwijze is per activiteit tijdens de implementatie.

Per activiteit wordt als volgt aangegeven welk document bij die activiteit kan horen:

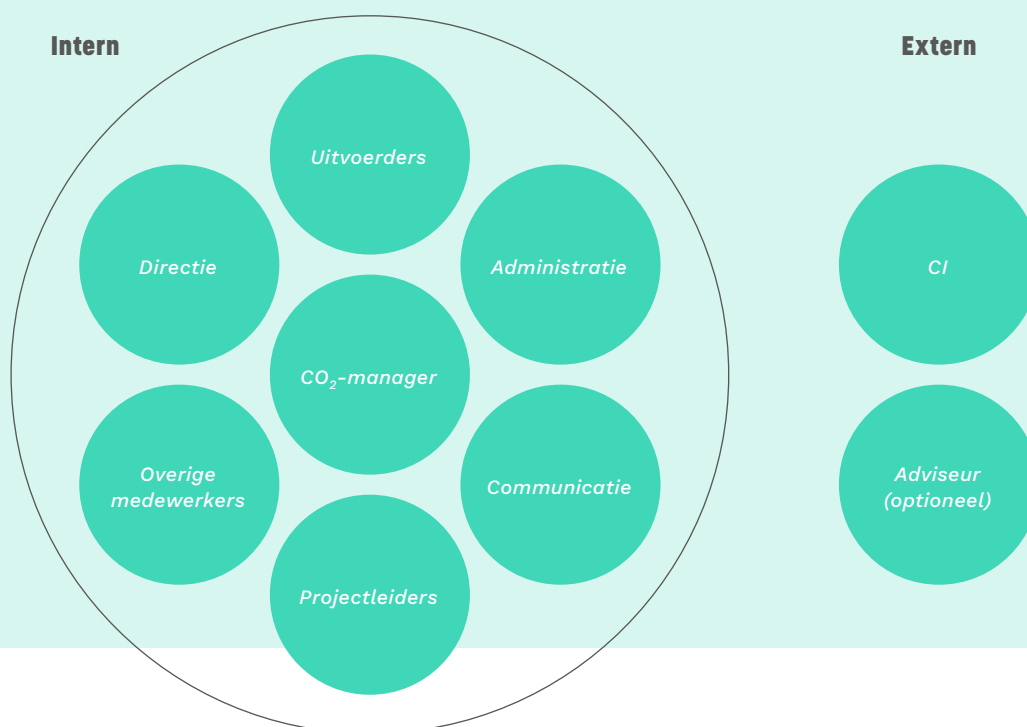
 [Naam document, bijv. *Energie Management Actieplan*]

Let op! De hierna beschreven werkwijze is een goede manier om de eisen van de ladder in te vullen, maar is niet de enige manier.

3.1

VOORBEREIDING

U stelt een projectteam samen uit eigen medewerkers en eventueel een externe adviseur die u begeleidt. Daarnaast kiest u een Certificerende Instelling (CI) voor de audit die geaccrediteerd is of bevoegd is verklaard door SKAO. Deze CI mag niet de externe adviseur zijn. Een logische keuze is de CI die ook andere managementsystemen van de organisatie certificeert, zoals kwaliteit. Zorg ervoor dat de personen binnen de organisatie die een taak hebben in het implementatietraject, op de hoogte zijn gesteld van het implementatieplan. Denk hierbij aan de directie voor het nemen van beslissingen, de administratie voor het verzamelen van data, een verantwoordelijke voor de communicatie-uitingen en de projectmanagers, tendermanagers en uitvoerders van projecten.

Voor alle projecten zal bekeken moeten worden welke van de op organisatieniveau bedachte maatregelen voor CO₂-reductie in deze projecten genomen moeten worden. Voor projecten met gunningvoordeel is daarnaast extra aandacht nodig voor de administratieve verantwoording richting de auditor. Het is daarom zeer aan te bevelen dat degene die het CO₂-managementsysteem inclusief de stuurcyclus zal moeten inrichten en opstarten deel uitmaakt van het projectteam. Beslis ook in deze fase hoe de documentatie van de projecten met gunningvoordeel vormgegeven zal worden en communiceer dat met de betreffende projectmanagers.

Om een goede aansturing voor de implementatie te hebben is een concrete einddatum wenselijk. Het is daarom verstandig om aan het begin van het implementatietraject een afspraak met de CI te maken voor de datum van de audit. Dit is extra belangrijk als het certificaat beschikbaar moet zijn voor een bepaalde datum.

De projectteamleden voeren de volgende taken uit:

- Het verzamelen van alle gegevens omtrent gas-, elektriciteit- en brandstofverbruik;
- Het inventariseren van CO₂-reductiemogelijkheden door het verzamelen van ideeën uit de eigen organisatie en uit andere organisaties;
- Het laten vaststellen van CO₂-reductiemaatregelen door het management;
- Het communiceren met uw belanghebbenden over uw CO₂-beleid;
- Het op de hoogte zijn van en deelnemen aan een initiatief voor CO₂-reductie binnen de sector of de keten;
- Het schrijven van de documenten voor het vereiste portfolio;
- Het inrichten van het Energie Managementsysteem;
- Het uitvoeren van een interne audit;
- Projectleiding;
- Het begeleiden van de audit.

 Projectplan voor implementatie

DE ORGANISATORISCHE GRENZEN

Om een CO₂-bewust Certificaat te behalen, moet het duidelijk zijn welke organisatie precies gecertificeerd wordt. Bij organisaties die te maken hebben met zuster-, dochter of moederorganisaties kan het zijn dat slechts een deel van de organisaties gecertificeerd wordt, of juist dat de hele organisatie meegenomen wordt. Dit heet het bepalen van de organisatorische grenzen. Er zijn hier verschillende opties voor. In onderstaande voorbeelden bespreken we kort een aantal van de meest voorkomende gevallen¹. Voor meer voorbeelden kunt u terecht op de website van SKAO (<https://www.co2-prestatieladder.nl/nl/documenten>).

Als u de organisatorische grenzen heeft bepaald, verdient het aanbeveling om uw keuze aan de CI voor te leggen. Dit om te voorkomen dat tijdens de audit blijkt dat er toch meer organisaties betrokken moesten worden.

BEDRIJF

Optie 1 u heeft een bedrijf (zalmroze) zonder moederorganisatie en zonder dochterorganisaties. Deze organisatie is dan de organisatie die binnen de organisatorische grenzen valt.

HOLDING

Werkmaatschappij 1

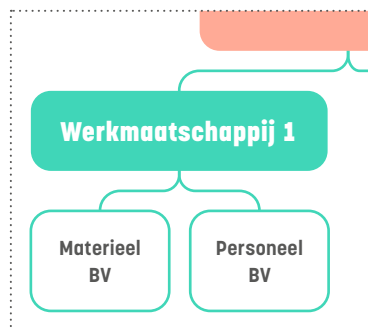
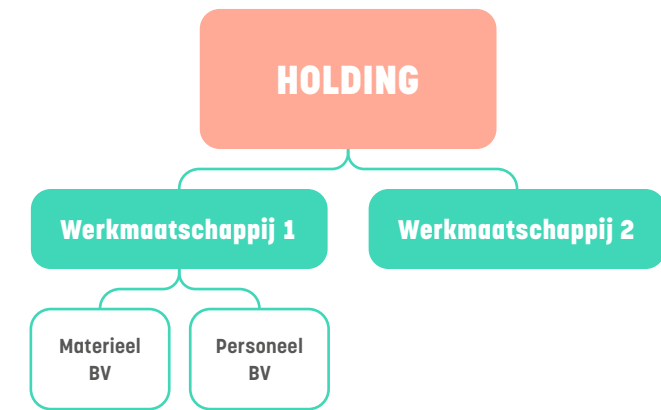
Werkmaatschappij 2

Optie 2 u heeft een organisatie (zalmroze) zonder moederorganisatie maar wel met dochterorganisaties. Uw organisatie (=holding, zalmroze) en de dochterorganisaties (=werkmaatschappijen) waar u invloed op uit kan oefenen vallen allemaal binnen de organisatorische grenzen.

Wanneer er meerdere dochterorganisaties zijn, is optie 2 de meest voor de hand liggende keuze, omdat het minder werk is dan het apart laten certificeren van alle bedrijven. Alle organisaties in de holding kunnen dan direct gebruik maken van één CO₂-bewust Certificaat. Bovendien ligt dan de focus voor energiebesparing op de grootste energiestromen in de gehele holding in plaats van de grootste energiestromen in de werkmaatschappij.

---

¹ Er bestaat voor complexe organisaties een mogelijkheid om af te wijken van de in het Handboek 3.1 beschreven methodes voor het bepalen van de organisatorische grenzen (zie hiervoor Hoofdstuk 4.1 van Handboek 3.1).

Optie 3 u heeft een organisatie (zalmroze) met een moederorganisatie. Om te bepalen of de moederorganisatie en eventuele zusterorganisaties binnen de organisatorische grenzen vallen, voert u een analyse uit om te bepalen met welke van deze organisaties uw organisatie een sterke financiële relatie heeft (zie Hoofdstuk 4.1 van het Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1 voor meer details). Als u bijvoorbeeld materieel of personeel inhuurt uit een andere BV in de holding, is de kans groot dat die mee genomen moet worden. Deze analyse ziet er als volgt uit:

1. U kiest eerst de startorganisatie, Werkmaatschappij 1, dat gaat inschrijven op het werk.
2. Vervolgens maakt u een lijst van leveranciers van de startorganisatie en ordent deze lijst op inkoopomzet, van groot naar klein. U neemt, vanaf boven, dat deel van de lijst dat voor 80% van uw inkoop verantwoordelijk is. De leveranciers die zowel in deze 80%-lijst staan én die deel zijn van de moederorganisatie, worden als geheel meegenomen bij de certificering. Dat wil zeggen dat u ook de CO₂-footprint van deze bedrijven moet bepalen en dat deze bedrijven ook verder mee moeten doen in de implementatie van de CO₂-Prestatieladder.
3. Wanneer er in de vorige stap leveranciers in de 80%-lijst staan die ook deel zijn van het moederorganisatie, haalt u deze uit de inkooplijst. Vervolgens trekt u een nieuwe 80%-lijn, en kijkt of hier nog andere onderdelen van de moederorganisatie in voorkomen. Dit herhaalt u tot er geen onderdelen van de moederorganisatie meer in de 80%-lijst staan.

Organisatorische grenzen

3.2

INZICHT

In deze fase wordt alle energiedata (gas, brandstof en elektriciteit) verzameld van de organisatie conform ISO 14064-1, de internationale norm voor registratie van en rapportage over broeikasgassen.

Voor niveau 3 zijn de scope 1 en 2 CO₂-emissies en de emissies als gevolg van zakelijk reizen (scope 3) van toepassing:

- **Scope 1** alle emissies door gas (voor bijvoorbeeld gasboilers, warmtekrachtinstallaties en ovens) en brandstof (voor het eigen wagenpark en materieel).

- **Scope 2** alle emissies die ontstaan door de opwekking van elektriciteit, warmte, koude en stoom die de organisatie gebruikt, maar waarbij de emissies buiten de organisatie plaatsvinden.
- **Scope 3** emissies door zakelijke vliegkilometers, reizen met het openbaar vervoer en emissies door zakelijk gereden kilometers met privéauto's.

Alle overige scope 3 emissies betreffen de overige indirecte emissies, bijvoorbeeld van klanten en leveranciers en spelen pas op niveau 4/5. Doordat u inzicht verkrijgt in uw verbruik en de grote veroorzakers van uitstoot, bent u in staat om een reductie-aanpak te formuleren die veel resultaat oplevert, zowel in reductie van CO₂ en energie als in kosten.

INVENTARISEREN ENERGIESTROMEN EN ENERGIEVERBRUIKERS

De energiestromen binnen de organisatorische grenzen worden geïnterpreteerd aan de hand van de **facturen** voor gas, brandstof en elektriciteit, de administratie van gedeclareerde kilometers en vlieguren, en de meterstanden. U maakt vervolgens een inventarisatie van de belangrijkste **energieverbruikers** in het primaire proces zodat u besparingsopties kunt benoemen. Van de grootste emissiebronnen brengt u alle apparaten en al het materieel in kaart die energie gebruiken. Richt u op de activiteiten die veel energie gebruiken, zoals groot materieel, en niet op het koffiezetapparaatje in de bouwkeet. Probeer zoveel mogelijk informatie op te nemen over de bekende verbruiken van de activiteiten die veel energie gebruiken (zoals draaiuren, vermogen, productiehoeveelheden of gevaren kilometers). Inzicht in deze factoren die het energiegebruik beïnvloeden helpen u later om een efficiënte administratie in te richten rondom uw CO₂-footprint. Werk bij het maken van de lijst van energieverbruikers van groot naar klein.

Bedenk dat het systeem van de ladder u niet dwingt om in detail te beschrijven welke elektrische apparaten er in uw hoofdkantoor aanwezig zijn, als uw eigen gegevens aantonen dat het gehele hoofdkantoor slechts een paar procent is van uw totale energieverbruik of CO₂-footprint. Het gaat niet om de laatste procenten!

Overzicht energiestromen en energieverbruikers

Op basis van het overzicht legt u vast welke energiestromen zich binnen uw organisatorische grenzen bevinden, wat significante verbruikers zijn voor deze energiestromen, en welke kansen er zijn om het energieverbruik te reduceren. Voor deze kansen is zowel de omvang van het huidige verbruik als de mogelijkheid om dit daadwerkelijk te reduceren van belang.

Energiebeoordeling

OPSTELLEN EMISSIE-INVENTARIS MET CO₂-FOOTPRINT

De verzamelde gegevens over het verbruik per energiestroom worden in de emissie-inventaris omgerekend met de CO₂-emissiefactoren. Deze emissiefactoren staan voor Nederlandse organisaties gepubliceerd op www.co2emissiefactoren.nl . Aan de hand van deze berekening wordt de zogenaamde **CO₂-footprint** opgesteld voor de gehele organisatie die binnen de organisatorische grens valt, inclusief de projecten.

De CO₂-footprint is een maat, uitgedrukt in ton CO₂, voor de uitstoot van CO₂. Doe dit bij voorkeur middels activiteitgroepen, zoals bijvoorbeeld grondwerk, transport en betonnen constructies, en eventueel aan de hand van de organisatiestructuur, zoals bijvoorbeeld per werkmaatschappij of locatie. Zo krijgt u inzicht in de grootste emissiebronnen in de organisatie. Gebruik hiervoor de gegevens die al aanwezig zijn (op werkmaatschappij- of vestigingsniveau of voor de organisatie als geheel).

Het loont de moeite om genoeg aandacht te besteden aan de uitsplitsing naar emissiebronnen, activiteitengroepen en/of organisatieonderdelen. Het inzicht dat een bepaalde emissiebron of bepaalde activiteit relatief weinig bijdraagt aan de totale footprint is net zo waardevol als weten welke activiteiten wel relatief veel bijdragen. Het maakt het mogelijk focus aan te brengen in uw reductie-activiteiten. Zo voorkomt u dat inspanningen worden geleverd die slechts weinig effect hebben.

PROJECTEN

Ook voor projecten waarop CO₂-gerelateerd gunningvoordeel is verkregen, dient het energieverbruik en de CO₂-uitstoot inzichtelijk te zijn. Hierbij moet duidelijk zijn welke bijdrage het project heeft aan de totale emissies van de organisatie en welke emissiebronnen daarbij het belangrijkste zijn. Voor het bepalen van de omvang van deze emissies mag, als alternatief voor een projectfootprint, gebruik worden gemaakt van allocatie (toerekening), bijvoorbeeld naar rato van omzet. Hiervoor stelt u eerst vast hoeveel van de energie gebruikt wordt in dat deel van de organisatie dat *niet* direct met projecten verbonden is, zoals het (hoofd)kantoor. U kunt dat doen op basis van de cijfers uit de inventarisatie van energiestromen. In de praktijk ligt dit in de bouw vaak tussen 2% en 10% van het totaal, waarbij de rest van de energie dus wordt gebruikt in projecten. Bij andere organisaties die bijvoorbeeld actief zijn in de dienstensector of industrie kan dit percentage veel hoger liggen.

Nu bepaalt u welk deel van uw CO₂-uitstoot wordt gealloceerd per project. De organisatie kan kiezen uit een aantal mogelijkheden voor het toerekenen van uitstoot aan projecten die past bij de organisatieactiviteiten, zolang deze verdeelsleutel:

- een goede meetlat is voor de relatie tussen organisatieactiviteit en CO₂-uitstoot/energiegebruik;
- de meest nauwkeurige en betrouwbare verdeelsleutel is;
- aansluit bij de besluitvorming en de CO₂-reductie activiteiten van de organisatie.²

U kunt bijvoorbeeld kiezen voor een toewijzing op basis van omzet. U kunt de verdeelsleutel ook baseren op bijvoorbeeld vierkante meters, verwerkte tonnen of een andere verdeelsleutel, afhankelijk van wat het best bij uw organisatie past. Voor verschillende activiteiten die uw organisatie uitvoert mag u verschillende verdeelsleutels toepassen. Maak hierbij vooral gebruik van gegevens die u al in uw administratie op organisatieniveau registreert. Heeft u bijvoorbeeld al facturen beschikbaar waarop energieverbruiken geregistreerd staan, dan gebruikt u die.

Als u redelijk gelijksoortige projecten doet kunt u alle projecten in één keer presenteren. Als u erg verschillende projecten doet dan kan het handig zijn om die op te splitsen, omdat er verschillende soorten reductiemaatregelen van toepassing zijn.

REKENVOORBEELD: CO₂-FOOTPRINT VAN EEN PROJECT MET GUNNINGVOORDEEL

Uw totale CO₂-footprint is 5.000 ton en het kantoor verbruikt 300 ton. De CO₂-footprint voor al uw projecten is dus 4.700 ton (5.000-300). Daarvan weet u dat 3.000 ton veroorzaakt wordt door asfaltwerk binnen uw projecten, en 1.700 ton door grondverzet.

1. BEPALEN ALLOCATIE

Uw totale omzet bedraagt €18 miljoen, waarvan €10 miljoen voor asfaltwerk en €8 miljoen voor grondverzet. Per euro omzet is de CO₂-uitstoot voor asfaltwerk **0,3 kg CO₂/€** (3.000 ton CO₂/€10 miljoen). Per euro omzet in grondverzet wordt gemiddeld **0,21 kg CO₂/€** (1.700 ton CO₂/€5 miljoen) uitgestoten.

2. TOEPASSEN ALLOCATIE OP PROJECT

Voor een project van €2 miljoen waarin €1,5 miljoen asfaltwerk zit en €0,5 miljoen grondwerk is de CO₂-footprint dan:

- € 1,5 miljoen x 0,3 kg/€ = 450 ton CO₂ voor het asfaltwerk
- € 0,5 miljoen x 0,21 kg/€ = 105 ton CO₂ voor het grondwerk

De totale CO₂-uitstoot van het project is volgens deze toerekening bij benadering **555 ton**.

Dit kan bijvoorbeeld van toepassing zijn als uw organisatie twee divisies heeft: één waar vooral asfalteringswerkzaamheden worden uitgevoerd en één waar vooral grondverzet wordt gedaan.

Zoals eerder besproken hoeft u de toerekening van uw organisatie-footprint naar een specifiek individueel project alleen aantoonbaar te maken voor projecten met gunningvoordeel. Voor de overige projecten is het voldoende om de verdeling tussen enerzijds de overhead en anderzijds de gehele projectenportefeuille inzichtelijk te maken. Een manier om dit te doen is bijvoorbeeld door uw emissie-inventaris in te delen in 3 secties: overhead, alle projecten samen, en een sectie voor elk individueel project met gunningvoordeel.

De berekening van de CO₂-footprint wordt samen met bijbehorende informatie over de berekeningsmethode, scope en reikwijdte opgenomen in de emissie-inventaris conform ISO 14064-1.

Emissie-inventaris met CO₂-footprint

BESCHIKBARE HULPMIDDELEN

Er zijn op de markt diverse applicaties beschikbaar voor het registreren van en rapporteren over CO₂-uitstoot. Let er hierbij wel op dat alle emissiebronnen worden meegenomen en de goede emissiefactoren worden gebruikt, conform Hoofdstuk 5 van Handboek 3.1. Actuele factoren staan vermeld op www.co2emissiefactoren.nl .

² De mogelijkheden waaruit u kunt kiezen staan beschreven in hoofdstuk 8 van de Greenhouse Gas Protocol Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard.

'De CO₂-
Prestatie-
ladder
maakt het
makkelijker
om maat-
regelen
gedaan te
krijgen bij
de directie,
want ze zien
nu hoeveel
het scheelt'

DEFINIËREN REDUCTIEMOGELIJKHEDEN

Op basis van het geïnterpreteerde energieverbruik en de energiebeoordeling kunt u nadenken over energie- en CO₂-besparingsopties per energie gebruikende activiteit. De nadruk bij de besparingsopties ligt bij de grote energieverbruikers, die veelal deel uitmaken van het primaire proces. Door uw inzicht in mogelijke acties die veel effect hebben, kunt u een reductiebeleid formuleren met impact.

Voor het materieel in de projecten kan bijvoorbeeld efficiënt gebruik van machines onderzocht en verbeterd worden (Het Nieuwe Draaien), gekeken worden naar alternatieve energiebronnen (bouwstroom in plaats van aggregaten) of naar energiezuiniger materieel.

Effectieve opties voor brandstof in projecten zijn bijvoorbeeld het hanteren van een maximale CO₂-emissie voor leasewagens, minimale Euro-norm voor vrachtwagens, het regelmatig controleren van bandenspanning en cursussen voor zuinig rijgedrag. Voor besparingen op gas kan isolatie of het vervangen van de CV ketel een optie zijn. De CO₂-uitstoot uit elektriciteitsverbruik op de projecten en in het kantoor kan verminderd worden door het inkopen van groene stroom, het zelf opwekken van groene stroom, het toepassen van energiezuinige apparatuur, lampen of ICT en het gebruik van spaarstanden.

Wat de beste besparingsmaatregelen zijn, die het meeste opleveren, verschilt echter van organisatie tot organisatie. Dit hangt af van waar in de organisatie de meeste CO₂-uitstoot veroorzaakt wordt. Zijn dit uw projecten, dan zullen uw maatregelen zich richten op reductie binnen die projecten. Heeft u geen projectlocaties en is uw organisatie meer een kantoororganisatie, dan zullen maatregelen zich in de eerste plaats richten op uw kantoorgebouw en wagenpark.

Denk eerst goed na over mogelijke besparingsmaatregelen en ga op onderzoek uit om ideeën op te doen, zowel binnen uw organisatie (ideeën van uw medewerkers) als buiten uw organisatie (in of zelfs buiten de branche). Gebruik de kennis van de werkvloer en laat uw medewerkers meedenken over reductieopties. Bij het bepalen van de maatregelen kunt u goed gebruik maken van de besparingsmaatregelen die andere organisaties in de sector hebben genomen. Zo hoeft u niet het wiel opnieuw uit te vinden. De ladder vraagt organisaties daarom om informatie te publiceren op hun eigen website en de SKAO website, zodat de uitwisseling van ideeën makkelijker wordt. Ook deelname aan initiatieven in de branche (zie Hoofdstuk 3.5 in deze Praktische Gids) geeft u de kans om informatie te halen over mogelijk interessante maatregelen. Soms zijn slimme verbeteringen in uw eigen organisatieprocessen mogelijk. Het gaat in deze fase om het inventariseren van zoveel mogelijk interessante mogelijkheden; welke mogelijkheden u daadwerkelijk zult toepassen beslist u in de volgende fase. U bouwt

gedurende dit proces waardevolle kennis op in uw organisatie over effectieve maatregelen.

Inventarisatie reductiemogelijkheden

3.3

REDUCTIE

Nu zoveel mogelijk energie- en CO₂-besparende opties in kaart zijn gebracht, kunt u kiezen welke het meest relevant en interessant zijn voor uw organisatie en deze vertalen naar concrete maatregelen voor CO₂- en/of energiereductie.

Gekoppeld aan deze maatregelen worden ambitieuze doelstellingen geformuleerd voor CO₂-reductie in Scope 1 en Scope 2 door de directie. Deze doelstellingen dienen een serieuze uitdaging te zijn voor de organisatie. De beslissingen worden aantoonbaar vastgelegd, bijvoorbeeld in een vergaderverslag van MT of directie. Met uw doelstellingen toont u uw ambitie, commitment aan verbetering en aan innovatie, zowel intern als extern richting opdrachtgevers.

De doelstellingen kunnen het beste gerelateerd worden aan een factor die met de organisatie meegroeit, zoals het aantal werknemers (FTE's), omzet in euro's of productiehoeveelheden, afhankelijk van wat het best past bij uw bedrijf. De doelstellingen worden altijd gekoppeld aan een referentiejaar, bijvoorbeeld het eerste jaar waar u een CO₂-footprint over maakt.

MAATREGELLEN

Vervolgens begint u met het definiëren van maatregelen in de projecten, bijvoorbeeld het gebruik van zuinige vrachtwagens, cursussen voor zuinig materieelgebruik en het verminderen van stationaire draaiuren van materieel. U kunt ook maatregelen nemen voor het kantoor, bijvoorbeeld LED verlichting of het verbeteren van het energielabel. Maatregelen op het kantoor hebben bij productiebedrijven vaak geen grote invloed op de totale CO₂-footprint, maar kunnen wel goed gebruikt worden als bewustwordings-maatregelen. Voor een ontwerper die in een energiezuinig kantoorgebouw werkt, werkt dit wellicht door in de ontwerpen die hij maakt.

Indien al uw projecten vergelijkbaar zijn, kan het voldoende zijn om een vaste set maatregelen te definiëren die in principe in alle projecten geldt. Indien u verschillende organisatieactiviteiten heeft, bijvoorbeeld als aannemer die zowel asfaltwerkzaamheden als grondwerkzaamheden uitvoert, kunt u per organisatieactiviteit bijpassende sets van maatregelen benoemen. Voor individuele

'Op de site van SKAO hebben we een goed idee gevonden voor een reductie-maatregel'

projecten is het van belang dat u nagaat of de organisatiebrede maatregelen daadwerkelijk zullen worden toegepast. Kiest u ervoor om de organisatiebrede maatregelen niet toe te passen in een specifiek project, bijvoorbeeld omdat het in dat project naar verhouding duur, niet mogelijk of niet van toepassing is, of omdat het effect van de maatregel in het specifieke project verwaarloosbaar is, dan is het belangrijk dat u deze keuze kunt **onderbouwen**. Een onderbouwing waarom u de maatregel niet op het project toepast, kan in het projectdossier. Kunt u in een project weinig van uw organisatiemaatregelen toepassen, dan dient u na te gaan of er wellicht andere maatregelen mogelijk zijn in dat specifieke project, en of het geheel van uw organisatiemaatregelen wel voldoende compleet is. Het is aan te raden dergelijke afwegingen en de genomen beslissingen goed te documenteren, zodat u kunt aantonen dat u zich inspant om in projecten ambitieus te acteren voor zover dit redelijkerwijs mogelijk is.

Bedenk goed dat u het effect van elke maatregel die u neemt moet kennen. Hoe u dit vaststelt, beslist u zelf. De laddersystematiek biedt alle ruimte om maatregelen te definiëren die focussen op de zaken die er toe doen. Een onhandig gekozen maatregel kan tot veel administratieve inspanning leiden, terwijl relatief weinig effect wordt bereikt. Het is belangrijk dat de verhouding tussen de vereiste inspanning en het resultaat in CO₂-reductie goed is. Als een maatregel in de praktijk tegenvalt, kunt u beslissen om te stoppen met de maatregel en/of de monitoring. Houd ook rekening met het feit dat u vanaf niveau 4 de voortgang en het effect van maatregelen aantoonbaar dient te maken.

De interessante maatregelen die u uiteindelijk selecteert beschrijft u samen met de doelstellingen in een Plan van Aanpak en dit werkt u uiteindelijk uit (met o.a. de aan te wijzen verantwoordelijke personen) in het Energie Management Actieplan.

Bedenk het verhaal dat bij deze selectie van doelstellingen en maatregelen past: waarom kiest u juist voor deze maatregelen en deze doelstellingen? Wat is uw startpositie met betrekking tot CO₂-reductie: bent u een koploper of juist een achterblijver in de sector? Met wie wilt u vergeleken worden en doet u het beter? Wat betekent dit voor uw inspanningen, uw investering in menskracht en budget, de omvang van uw doelstellingen en de maatregelen die u kiest? U kunt met dit verhaal onderbouwen dat de doelstellingen ambitieus zijn gezien uw eigen uitgangspositie en dat ze vergelijkbaar met die van sectorgenoten. Bij deze onderbouwing gebruikt u de maatregellijst.

Energie Management Actieplan

DE MAATREGELLIJST

Kijk voordat u aan de slag gaat met de Maatregellijst even naar **de webpagina en het filmpje over de maatregellijst op de website van SKAO** .

Om uw eigen onderbouwing van uw relatieve uitgangspositie (koploper of achterblijver) en de ambitie van uw CO₂-reductiedoelstelling kritisch te toetsen, gebruikt u de Maatregellijst die door SKAO is opgesteld. Per activiteit, bijvoorbeeld 'Mobiliteit' of 'Materiaalgebruik' zijn er overzichten van maatregelen te vinden via uw organisatieportal op de SKAO website. De maatregelen zijn verdeeld in 3 categorieën:

- A (standaard)
- B (vooruitstrevend)
- C (ambitieuw)

U kunt in deze tool voor de activiteiten die relevant zijn voor uw organisatie aangeven welke maatregelen u al heeft genomen, al neemt en welke maatregelen u van plan bent te nemen. Is (een van) uw activiteiten niet vertegenwoordigd in de Maatregellijst, dan kunt u voor deze activiteit uiteraard ook niet de Maatregellijst invullen. Bent u klaar met invullen, dan kunt u via de portal een rapportage uitdraaien van de ingevulde Maatregellijst.

De Maatregellijst is een hulpmiddel voor u om uw eigen ambitieniveau en uw relatieve positie ten opzichte van uw sectorgenoten te toetsen:

Uw **relatieve uitgangspositie** ten opzichte van sectorgenoten toetst u aan de hand van de maatregelen in de Maatregellijst die u al heeft genomen.

Uw **ambitieniveau** toetst u aan de hand van de maatregelen in de Maatregellijst die u gepland heeft.

IN GESPREK MET DE CI OVER UW AMBITIENIVEAU

Tijdens de audit gaat de CI het gesprek met u aan over uw doelstellingen en maatregelen. Dit doet de CI op basis van het door u opgestelde plan van aanpak en uw eigen onderbouwing van uw relatieve uitgangspositie en ambitieniveau.

De CI gebruikt de door u ingevulde Maatregellijst als hulpmiddel om dit gesprek kritisch te voeren en vragen te stellen over het ambitieniveau dat blijkt uit uw genomen en geplande maatregelen. Op deze manier toetst de CI uw eigen onderbouwing van uw gekozen ambitieniveau.

Komt u tot de conclusie dat u nog weinig maatregelen genomen heeft of beperken de genomen maatregelen zich tot categorie A, dan bent u geen koploper. Als u een koploper bent, heeft u bijvoorbeeld al veel maatregelen genomen of bent u al bezig met ambitieuze of vooruitstrevende maatregelen (categorie B en C). Bent u achterblijver, dan dient uw ambitieniveau hoger te zijn, dit moet te zien zijn aan de geplande maatregelen in de Maatregellijst. Bent u koploper, dan kan het zijn dat u een gering aantal nieuwe maatregelen benoemt.

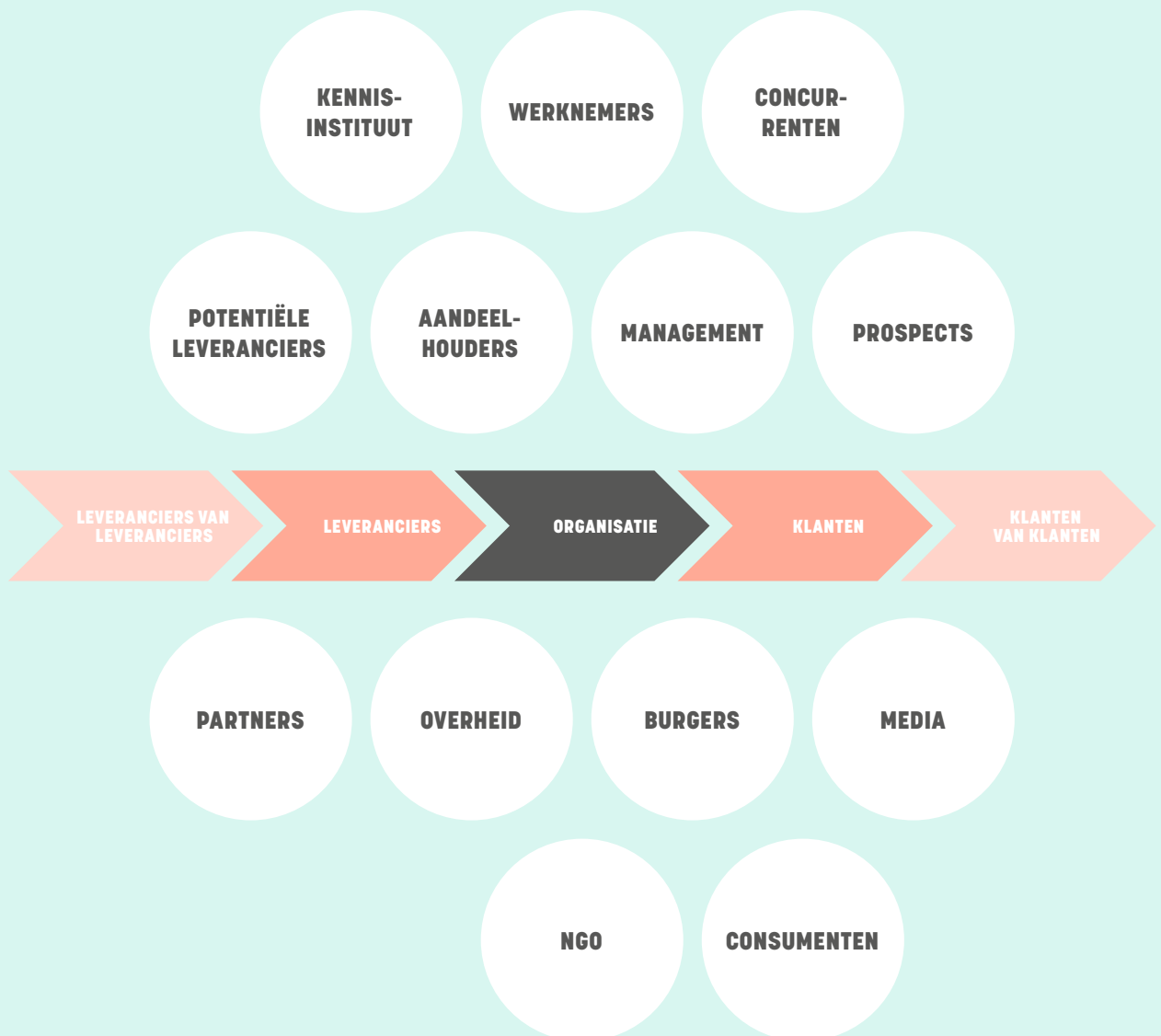
Laat de ingevulde Maatregellijst een andere uitkomst zien dan uw eigen onderbouwing voor uw uitgangspositie en/of uw ambitie, dan gaat u na of u bij uw eigen onderbouwing blijft of dat u deze aanpast. Dit kunt u goed beredeneren voor zowel uw uitgangspositie als uw ambitieniveau. U kunt er vanuit gaan dat uw CI scherpe vragen zal stellen op het moment dat de Maatregellijst een andere uitkomst laat zien.

Het is belangrijk om te onthouden dat u zelf bepaalt welke maatregelen u neemt. U bent niet verplicht om maatregelen uit de lijst in te voeren, zolang u met uw eigen verhaal kunt onderbouwen dat de maatregelen die u wel neemt ambitieus zijn.

Ingevulde Maatregellijst

TRANSPARANTIE

Om een CO₂-bewust Certificaat te behalen, moet u uw CO₂-inspanningen in uw organisatie en op uw projecten naar de buitenwereld toe inzichtelijk maken. Zo hebben andere bedrijven, opdrachtgevers en leveranciers een goed beeld van uw ambities en kunnen ze leren van uw ervaringen. Intern zorgt communicatie voor draagvlak en bewustwording, waarmee u bouwt aan een cultuur van verbetering. U begint met het inventariseren van de belanghebbenden. Dit zijn in de eerste plaats externe doelgroepen die belang hebben bij CO₂-reductie, zoals bijvoorbeeld een NGO, een provincie of gemeente met een CO₂-reductiebeleid of een potentiële opdrachtgever die CO₂-reductie in projecten wil realiseren.

'Veel
communi-
ceren, vooral
intern, dan
gaan de
mensen
meedoen en
die komen
met goede
ideeën'

U kunt deze doelgroepen indien u dit wenst aanvullen met andere partijen, bijvoorbeeld omdat dit bijdraagt aan uw duurzame imago of omdat zij een rol spelen in het realiseren van maatregelen, maar dit is niet verplicht. Denkt u bijvoorbeeld aan interne belanghebbenden (medewerkers, management), leveranciers of opdrachtgevers die de CO₂-Prestatieladder niet gebruiken.

Een belangrijke eis is dat er per jaar minimaal tweemaal intern en tweemaal extern gecommuniceerd moet worden met de belanghebbenden. Dit wordt extern bijvoorbeeld gedaan door presentaties, een publicatie op de eigen website of in tijdschriften en het versturen van een nieuwsbrief of een jaarverslag. Intern gebeurt dit bijvoorbeeld in het personeelsblad, op informatieborden op werklocaties en tijdens bijeenkomsten. Denkt u bij het communiceren met verschillende doelgroepen goed na over welke boodschap voor welke doelgroep belangrijk is en hoe u met deze doelgroep wil communiceren (bijvoorbeeld alleen eenzijdig informeren of juist een interactieve dialoog). Let u ook op het actueel houden van informatie op de site van SKAO. Bij het doorgroeien naar hogere niveaus zult u elk halfjaar gaan rapporteren en communiceren over uw voortgang op uw CO₂-beleid. Heeft u een ambitie om in latere jaren door te groeien, dan kan het slim zijn om al op niveau 3 te beginnen met deze halfjaarlijkse frequentie.

Door veel aandacht te besteden aan interne communicatie krijgt u een steeds grotere betrokkenheid van alle medewerkers die kunnen helpen bij het realiseren van uw ambitie. Hier begint u al mee tijdens de voorbereiding van de certificering. Medewerkers hebben in de praktijk vaak goede ideeën voor energiebesparing omdat zij het dagelijks werk als geen ander kennen. Door structurele communicatie geeft u ruimte voor deze initiatieven vanaf de werkvloer en gebruikt u de kennis van medewerkers die bij materiële emissies en/of de uitvoering van maatregelen betrokken zijn.

Projecten met gunningvoordeel nemen ook bij de communicatie een bijzondere positie in. Zowel bij interne project-overleggen als in communicatie richting de opdrachtgever moet namelijk aandacht zijn voor de maatregelkeuzes, de voortgang en trends. Richting de opdrachtgever kan dit ook ingevuld worden met de dialoog zoals beschreven wordt in de Handreiking Aanbesteden versie 3.1. De opdrachtgever kan hiervoor informatie uit het projectdossier opvragen (zie paragraaf 2.2 in deze Praktische Gids). Zowel intern als extern moet deze communicatie in ieder geval plaatsvinden bij de start en na afronding van het project.

Houd ook rekening met het feit dat de auditor door de organisatie heen kan gaan en bij medewerkers onderzoekt in welke mate zij op de hoogte zijn van en meedoen met het CO₂-reductiebeleid.

Met name medewerkers die daadwerkelijk maatregelen uitvoeren moeten goed geïnformeerd worden over het energiebeleid en weten wat er concreet van hen wordt verwacht.

In deze fase inventariseert u welke interne en externe belanghebbenden belang hebben bij informatie over uw CO₂-beleid en hoe u deze belanghebbenden op de hoogte zult houden.

Communicatieplan

Het is van belang om in de periode tot aan de eerste certificering al intern en extern te communiceren. In de twee interne en twee externe communicatie-uitingen vóór de certificering vertelt u de geïdentificeerde interne en externe belanghebbenden over uw reductiedoelstellingen, uw CO₂-footprint en de maatregelen die u neemt, en nodigt u medewerkers uit om hun ideeën bij te dragen.

Communicatie-uiting intern en extern

3.5

PARTICIPATIE

Een belangrijk onderdeel van de CO₂-Prestatieladder is het deelnemen aan sector- en/of keteninitiatieven die CO₂-besparing tot gevolg hebben. Zo werkt u mee aan innovatie in de sector en bouwt u intern waardevolle kennis op.

Op niveau 3 is het verplicht om actief deel te nemen aan een sector- en/of keteninitiatief waarin samen wordt gewerkt aan CO₂-reductie. Denk in eerste instantie aan een door een andere organisatie opgestart project voor CO₂-reductie: een keteninitiatief, ontwikkelingsproject of CO₂-emissiereductieprogramma. Het opstarten en in stand houden van dergelijke activiteiten hoort bij niveau 4 en 5. Het is daarnaast ook mogelijk om deel te nemen aan initiatieven buiten de CO₂-Prestatieladder, zoals een innovatie van een branchevereniging of kennisinstituut of een samenwerking met lokale partijen, zolang dit aan de criteria van de ladder voldoet.

U begint met een inventarisatie van mogelijke initiatieven die relevant kunnen zijn voor uw organisatie. Dit kan bijvoorbeeld door de websites van de op niveau 4 en 5 gecertificeerde organisaties te bezoeken, naar hun CO₂-Prestatieladder pagina te gaan en daar informatie over hun keteninitiatieven, ontwikkelingsprojecten en CO₂-reductieprogramma's te raadplegen. Ook op de website van SKAO staat veel informatie verzameld die u mogelijk ideeën kan geven voor een initiatief dat voldoet. Daarnaast kunt u contact opnemen met uw branchevereniging om na te gaan wat er in uw branche gebeurt aan initiatieven, mogelijk in samenwerking met

'Je kunt
met keten-
partners
véél meer
bereiken dan
in je eentje'

'Als het
nuttig is, dan
doen we het
vanwege
innovatie,
uitstraling
in de markt
of kosten-
reductie'

opdrachtgevers. Denkt u ook eens aan bestaande initiatieven of innovatietrajecten waar u al deel van uitmaakt. Mogelijk kunnen deze bestaande initiatieven uitgebreid worden met een energie- en/of CO₂-component.

U kunt zo onderzoeken welk initiatief interessant is voor u om aan deel te nemen. Daarbij is het van belang dat het initiatief:

- betrekking heeft op dat energiegebruik of die emissies die voor uw organisatie en uw projecten significant zijn;
- gericht is op CO₂-reductie door een beter product, een betere dienstverlening of een beter werkproces te ontwikkelen;
- vernieuwend is.

Het is belangrijk dat het door u gekozen initiatief u naar verwachting nieuwe mogelijkheden zal bieden om uw belangrijke Scope 1 en 2 en/of 3 emissies terug te dringen in uw projecten. Actieve deelname bestaat uit het 'halen en brengen' van informatie en een bijdrage in uren van een medewerker en/of (beperkt) geld om bijvoorbeeld onderzoek te financieren. 'Halen en brengen' betekent dat u zelf informatie, kennis en ervaring inbrengt die nuttig is voor de andere deelnemers aan het initiatief, en dat u tegelijkertijd kennis en ervaring ophaalt die voor u zelf nuttig is. Denk bijvoorbeeld aan onderzoeken, praktijktests of pilots binnen uw projecten.

Op basis van de lijst met mogelijke initiatieven beslist de directie aan welk initiatief u deel zult gaan nemen. De onderbouwing van deze keuze moet u vastleggen. Door deelname aan een initiatief krijgt u kennis over innovaties die u kunnen helpen om nieuwe maatregelen te implementeren en zo energie en kosten te besparen.

U registreert uw actieve deelname aan het initiatief bijvoorbeeld door middel van notulen of verslagen van bijeenkomsten of andere documentatie van de genomen acties in het initiatief. Ook bent u in uw communicatie-uitingen transparant over uw deelname aan het initiatief.

 Inventarisatie mogelijke initiatieven en keuze initiatief

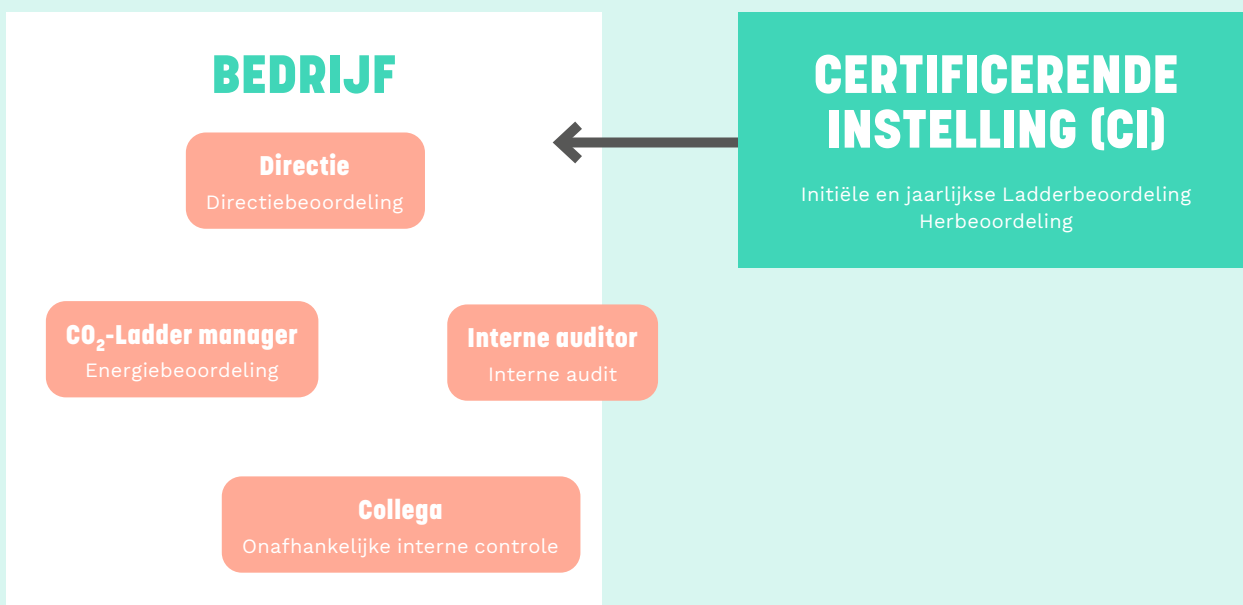
EEN MANAGEMENTSYSTEEM INRICHTEN

U dient op gestructureerde wijze uw CO₂-beleid in te richten. Dit kan worden gebaseerd op de Plan-Do-Check-Act cyclus zoals beschreven in Hoofdstuk 2.2 in deze Praktische Gids. Vaak wordt de stuurcyclus voor CO₂-beleid geïntegreerd met een bestaand managementsysteem, maar het kan ook geheel los staan. In het eerste geval past u het bestaande handboek voor ISO 9001 of 14001 aan en in het tweede geval richt u een apart systeem in. Het is het handigst om het CO₂-systeem te integreren in uw bestaande systeem, zodat het onderdeel wordt van bestaande en bekende processen en procedures.

Centraal in het inrichten van het managementsysteem staat:

- Verantwoordelijkheden voor de verschillende taken en documenten (zie figuur hieronder);
- De invulling van de Plan-Do-Check-Act cyclus voor CO₂;
- De jaarlijkse interne audit van het CO₂-managementsysteem;
- De jaarlijkse directiebeoordeling van het CO₂-managementsysteem.

Beschrijving stuurcyclus

DE AUDIT

Tijdens het implementatietraject wordt het portfolio samengesteld. Dit is het dossier waarin alle documentatie wordt opgenomen, dat door de auditor wordt beoordeeld. U zult een aantal van deze documenten ook moeten publiceren en actueel houden op uw website (de verplichte internetpublicatie):

1. Uw Energie Management Actieplan
2. Uw communicatie-uitingen
3. Informatie over uw deelname aan initiatieven
4. Uw CO₂-bewust Certificaat (zodra u dit heeft ontvangen)

Door het publiceren van deze informatie kunnen andere organisaties zich een beeld vormen van uw ambities en u vinden als zij zoeken naar interessante initiatieven of samenwerkingen. De informatie onder (3) dient ook op de SKAO website gepubliceerd te worden op uw organisatiepagina. U krijgt van SKAO een inlogcode om deze informatie te kunnen plaatsen. Voor meer informatie, zie Hoofdstuk 2.2 in deze Praktische Gids.

Vóór de echte audit zal u een eerste interne audit (“pre-audit”) uit (laten) voeren om een succesvolle certificering te borgen. Deze interne audit doet u aan de hand van de algemene eisen en de audit checklijsten uit Hoofdstuk 6 van het Handboek CO₂-Prestatieladder 3.1. Zo controleert u of u voldoende scoort om een CO₂-bewust certificaat te behalen.

Fase 1 van de audit door de CI zal bestaan uit een beoordeling van de documenten. Hier zult u feedback krijgen op het portfolio van de organisatie en hoe u daarbinnen (of met aparte portfolio's) de projecten met gunningvoordeel inzichtelijk maakt, en heeft u de tijd om missende zaken aan te vullen. Fase 2 bestaat uit een beoordeling op locatie. Voor het deel van het portfolio over de projecten met gunningvoordeel zal tijdens de audit een steekproef van deze projecten genomen worden. Hiervoor vraagt de CI u om een volledige lijst met alle actuele projecten met gunningvoordeel.

4

IN STAND HOUDEN VAN DE CO₂-PRESTATIE- LADDER OP NIVEAU 3

Om uw CO₂-Prestatieladder niveau 3 in stand te houden, en het CO₂-bewust Certificaat de komende jaren te behouden, zult u gedurende het jaar uw plan van aanpak en uw reductiemaatregelen uitvoeren, verbruik en uitstoot registreren, communiceren en processen in de organisatie periodiek bijwerken en evalueren. Door het doorlopen van de PDCA cyclus (zie Hoofdstuk 2.2 in deze Praktische Gids) zorgt u ervoor dat u werkt aan voortdurende verbetering. Het is belangrijk dat de activiteiten continu plaatsvinden, in plaats van slechts éénmalig. Zo zorgt u ervoor dat u uw beleid ook daadwerkelijk uitvoert en dat het onderdeel wordt van de dagelijkse bedrijfsvoering en cultuur. U wordt hierdoor beter en efficiënter in het realiseren van uw beleid. Op deze manier blijft u voldoen aan de eisen en behoudt u uw certificaat, en groeit uw organisatie naar een volwassen aanpak in “de geest van de ladder” die uw organisatie meerwaarde oplevert.

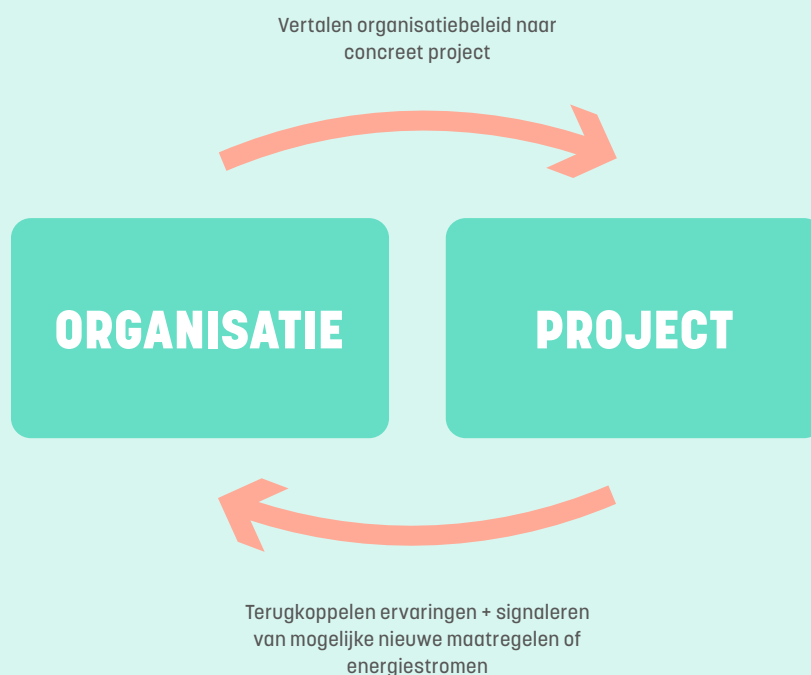
4.1

IN STAND HOUDEN NIVEAU 3

4.1.1 PLAATS VAN PROJECTEN IN UW SYSTEEM

In de dagelijkse praktijk nemen uw projecten een belangrijke plek in. De maatregelen die u op organisatieniveau kiest voert u uit in uw projecten. Ieder nieuw project wordt altijd en direct opgenomen in uw CO₂-managementsysteem. U maakt hierbij steeds weer de afweging wat in elke situatie haalbaar is, maar tegelijk ook een uitdaging vormt. Op deze manier zorgt u ervoor dat uw ambitie, onder andere vervat in uw doelstellingen, daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Nu u gecertificeerd bent gaat u aan de slag met het verder vergroten van uw kennis over de mogelijkheden in projecten. Daarvoor is het van belang dat u niet alleen uw organisatiebrede maatregelen toepast in de projecten, maar ook dat u terugkoppeling krijgt uit de projecten over ervaringen en nieuwe maatregelen of energiestromen tijdig signaleert. De werkvloer heeft waardevolle informatie over hoe maatregelen in de praktijk functioneren en bezit veel kennis die kan leiden tot nieuwe ideeën en maatregelen. Dit is belangrijke input voor evaluatie van beleid en bijsturing in de plannen en draagt bij aan het vergroten van de kennis binnen de verschillende niveaus van de organisatie op het gebied van CO₂. In de communicatie met projectleiders is het handig om een standaardlijst van (mogelijke) maatregelen te hanteren, eventueel per type activiteit, om de projectleiders te stimuleren na te denken over de mogelijkheden en hun ervaringen te delen.

Voor projecten met gunningvoordeel is het heel belangrijk om tijdig te beginnen met de doorvertaling van uw organisatieaanpak en de reductiemaatregelen in het project. Dit begint al bij de discussie over de kansen en mogelijkheden in het project en de onderbouwing van het wel of niet toepassen van bepaalde maatregelen. Het is aan te raden dergelijke informatie over uw projecten met gunningvoordeel op tijd vast te leggen, zodat u goed voorbereid bent op de jaarlijkse controle-audit. Dit kan ook helpen om CO₂-reductie meer te laten leven op het project, doordat projectmedewerkers vanaf het begin direct worden betrokken. Dit heeft ook voordelen op het moment dat er audits op het project worden uitgevoerd waar deze projectmedewerkers bij betrokken zijn, omdat ze al goed op de hoogte zijn van de inspanningen binnen het project. Zorg ook voor een actuele lijst met opgestarte, lopende en afgeronde projecten met gunningvoordeel, inclusief de actuele status.

4.1.2 VERBREDEN EN VERDIEPEN VAN INZICHT IN UW UITSTOOT

Gedurende het jaar verzamelt u de benodigde informatie over uw eigen energiegebruik, zoals facturen van de energieleverancier of overzichten van de leasemaatschappij, om uw footprint op te kunnen stellen.

De overzichten van energiegebruikers en energiestromen die u voor het behalen van het certificaat heeft opgesteld, moet periodiek gecontroleerd worden aan de hand van de energiebeoordeling en interne beoordeling. De nadruk ligt hier bij het controleren of de bestaande overzichten volledig en juist zijn en voldoende diepgang hebben. Hierbij maakt u een afweging tussen aan de ene kant compleetheid en nauwkeurigheid en aan de andere kant doelmatigheid en efficiëntie.

U kunt zich bijvoorbeeld afvragen:

- Kloppen de cijfers en zijn ze compleet?
- Zijn er nieuwe typen projecten bijgekomen?
- Is het nodig om meer inzicht te krijgen in een bepaalde energiestroom, omdat hier maatregelen voor benoemd zijn of omdat er niet voldoende inzicht is in de reductiemogelijkheden?
- Is de huidige manier van monitoring voldoende om doelstellingen te kunnen definiëren en voortgang te kunnen monitoren?

Controleer periodiek www.co2emissiefactoren.nl en pas bij gewijzigde emissiefactoren de documenten aan.

4.1.3 STRUCTURELE COMMUNICATIE

U communiceert ook na het behalen van het certificaat structureel met interne en externe doelgroepen. Deze communicatie gaat over de actuele CO₂-footprint, de voortgang die u heeft geboekt met maatregelen en doelstellingen en de ervaringen van de afgelopen periode. Omdat u regelmatig moet communiceren is het dus van belang om regelmatig de CO₂-footprint op te stellen, trends en wijzigingen in de uitstoot en het energieverbruik te analyseren en te blijven zoeken naar nieuwe mogelijkheden voor reductie, zodat u voldoende inhoud heeft voor uw communicatie-uitingen. Motiveer uw medewerkers in uw communicatie om mee te denken en hun ideeën bij te dragen, en koppel terug wat er met deze input is gebeurd. Communicatie is ook een belangrijk middel in het succesvol uitvoeren van uw maatregelen, bijvoorbeeld doordat u bewustwording creëert bij medewerkers over hoe zij relevante emissies kunnen beïnvloeden en reduceren. Sta stil bij wat het effect is van uw communicatie-uitingen en wat u terugkrijgt als gevolg van deze uitingen, en stel uw aanpak desgewenst bij.

VERBETEREN VAN INZICHT: EEN VOORBEELD

U heeft één brandstoftank waar zowel door al het materieel als door alle personenauto's uit getankt wordt. Uit uw energiebeoordeling blijkt dat deze hoeveelheid brandstof één van de grootste bijdragen levert aan uw totale energieverbruik en footprint en daarom wilt u maatregelen formuleren. U registreert echter niet naar welke gebruiker de brandstof precies gaat.

In dit geval kan het de moeite waard zijn om meer inzicht te krijgen in de verdeling van de getankte brandstof over de diverse gebruikers, bijvoorbeeld door een registratiesysteem op de tank te installeren of door aparte tankvoorzieningen voor aparte typen gebruikers te hanteren.

'De directeur
besteedt
elk jaar
tijdens de
nieuwjaars-
toespraak
aandacht
aan het
CO₂-beleid en
het belang
hiervan voor
het bedrijf'

U zorgt er ook voor dat uw websitepagina actueel is met de laatste informatie over uw CO₂-footprint en reductie-inspanningen en dat uw pagina op de SKAO website up-to-date is. Dit is van belang voor het behoud van uw certificaat en zorgt ervoor dat informatie over uw CO₂-beleid bereikbaar is voor geïnteresseerde organisaties, opdrachtgevers en andere belanghebbenden.

4.1.4 ENERGIE MANAGEMENT ACTIEPLAN UITVOEREN EN UITBOUWEN

Naast de uitvoering en monitoring van de huidige maatregelen en het actief deelnemen aan het initiatief, is het belangrijk om te blijven nadenken welke mogelijkheden er verder zijn voor CO₂-reductie. Hou daarbij rekening met de dosering van uw inspanningen: wat doet u nu, en wat doet u volgend jaar? Hierbij kan het u helpen om het actieplan voor meerdere jaren op te stellen. In het begin zal u veel bezig zijn met maatregelen die zich richten op 'laaghangend fruit', maar om te zorgen dat u ook in komende jaren voldoende maatregelen neemt zult u steeds meer moeten kijken naar uw kernproces. Ook de relatieve voortgang van de uw sectorgenoten is belangrijk, om ervoor te zorgen dat uw ambitieniveau op pijl blijft. Wijzigingen in de Maatregellijst, bijvoorbeeld het verschuiven van maatregelen naar een lagere categorie of de toevoeging van nieuwe maatregelen, kunnen hiervoor als signaal dienen.

Naast de terugkoppeling uit projecten kunt u ook inspiratie en kennis opdoen in uw omgeving, bijvoorbeeld bij andere organisaties in de sector of in (bestaande of nieuwe) initiatieven. Stimuleer ook uw medewerkers om met ideeën te komen.

4.1.5 VERGROTEN INTERNE BEWUSTWORDING

Na certificering zult u een strategie moeten bedenken om de rest van de organisatie, die niet direct bij het certificeringstraject, het bedenken, implementeren en uitvoeren van het beleid betrokken was, mee te krijgen. Het creëren van bewustwording en betrokkenheid binnen de eigen organisatie rondom CO₂-reductie betekent dat de organisatie zich het 'CO₂-denken' eigen gaat maken en dat het onderdeel wordt van de dagelijkse bedrijfsvoering. Regelmatig communiceren is niet alleen een eis van de ladder, het is ook belangrijk voor het vergroten van de bewustwording binnen de organisatie. Doordat u herhaaldelijk communiceert richting uw medewerkers wat het belang is van het CO₂-reductiebeleid en hoe zij hieraan kunnen bijdragen, zorgt u voor een goede uitvoering van uw maatregelen en stimuleert u hen om met ideeën te komen. Het duidelijk maken van reeds behaalde reductie of het communiceren over interessante leerervaringen in uiteenlopende projecten kan ook bijdragen aan de motivatie van uw medewerkers. Houd u er daarnaast rekening mee dat u uw communicatie in en over projecten met gunningvoordeel goed documenteert voor de audit. Maak het makkelijk voor uw medewerkers om een bijdrage te leveren en geef ze toegang tot de informatie rondom uw CO₂-beleid en communiceer hierover in het werkoverleg. Het management en de personen die verantwoordelijk zijn voor het CO₂-beleid hebben

'We hebben al groene stroom voor ons hoofdkantoor. Nu kijken we samen met onze energieleverancier of we ook onze bouw-aansluiting kunnen vergroenen'

4.2

EVALUATIE EN STURING

In het kader van continue verbetering (Hoofdstuk 2.2 in deze Praktische Gids) voert u minimaal éénmaal per jaar een interne audit en directiebeoordeling uit. Tijdens de jaarlijkse interne audit gaat u na of de gemaakte plannen daadwerkelijk goed worden uitgevoerd, of u nog steeds volledig aan alle eisen voldoet en de mate waarin het functioneren van de ladder in uw organisatie overeenkomt met de doelstellingen per eis. Hoe kan u het proces richting een volwassen CO₂-managementsysteem dat in de geest van de ladder opereert versterken en versnellen? Dit is ook een goed moment om op een rijtje te zetten wat er nog niet goed gaat. Voor de doelstellingen per eis dient u bij uzelf na te gaan:

- Boeken we vooruitgang in het realiseren van de doelstelling die achter de eis ligt?
- Welke aanvullende maatregelen zouden we moeten nemen om dit te realiseren? Denk hier niet alleen aan technische maatregelen, maar ook aan bewustwording en houding en gedrag.

De uitkomst van de interne audit wordt vastgelegd en samen met informatie over de voortgang op de reductiedoelstellingen en het actuele portfolio door de directie besproken in de jaarlijkse directiebeoordeling. De directiebeoordeling heeft een belangrijke functie in het versterken en verdiepen van de betrokkenheid van de directie bij het beleid. Tijdens deze directiebeoordeling kunt u bijvoorbeeld de volgende vragen behandelen:

- Functioneert de CO₂-Prestatieladder binnen de organisatie zoals deze is bedoeld, gezien onze prestaties ten opzichte van de doelstellingen per eis?
- Zijn de bestaande maatregelen voldoende om de reductiedoelstellingen te realiseren?
- Zijn de reductiedoelstellingen nog voldoende ambitieus?
- Is het initiatief nog voldoende nuttig? Sluit het nog aan bij reductiekansen? Kunnen we de komende tijd nog voldoende informatie brengen?
- Wat kunnen we verbeteren en welke verbetering doen we eerst?

- Verloopt de verzameling van gegevens goed, zijn deze van voldoende kwaliteit en hebben we genoeg inzicht?
- Welke nieuwe uitdagende maatregelen kunnen we de komende tijd testen in een pilot?
- Willen we doorgroeien naar een hoger niveau?
- Moeten we daar waar monitoring laat zien dat een maatregel niet effectief is, de inzet van die maatregel aanpassen?
- Zijn de verbeterpunten uit interne en externe controles en audits opgepakt en doorgevoerd?

Op basis van de uitkomst van de directiebeoordeling kan het nodig zijn om de bestaande plannen aan te passen of uit te bouwen.

De directiebeoordeling kan ook een geschikt moment zijn om de directie te wijzen op bepaalde ontwikkelingen in de sector op het gebied van CO₂. Informatie hierover wordt continu verzameld binnen uw organisatie. Ter gelegenheid van de directiebeoordeling kunt u nadenken over hoe u de kennis en ervaring die u opdoet in het kader van de CO₂-Prestatieladder verder nog kunt gebruiken om u te positioneren richting opdrachtgevers en andere marktpartijen. Deze kennis is bijvoorbeeld zeer bruikbaar in situaties waar de opdrachtgever niet de CO₂-Prestatieladder hanteert maar wel ambities heeft om CO₂- of energiereductie in projecten te realiseren of wanneer u gevraagd wordt om uw eigen duurzaamheidsbeleid toe te lichten.

4.3

BEHOUDEN VAN HET CERTIFICAAT

Het behaalde certificaat is drie jaar lang geldig. De CI zal elk jaar een jaarlijkse ladderbeoordeling uitvoeren om te kijken of nog steeds aan de eisen wordt voldaan. Ter voorbereiding van de ladderbeoordeling wordt ook jaarlijks een interne audit van de algemene eisen en van de auditchecklijsten uitgevoerd. Na drie jaar zal uw organisatie volledig opnieuw moeten laten zien dat aan de eisen van de CO₂-Prestatieladder wordt voldaan, dit gebeurt door een zogenaamde herbeoordeling door de CI.

CO₂-PRESTATIELADDER

Deze Praktische Gids is tot stand gekomen in opdracht van SKAO. SKAO bedankt Rijkswaterstaat, ProRail, Bouwend Nederland en MKB Infra voor hun waardevolle bijdrage aan de ontwikkeling van de Praktische Gids.

COLOFON

Grafisch ontwerp: Autobahn

CONTACT

Zuilenstraat 7a
3512 NA Utrecht
+31 (0)30 711 68 00
info@skao.nl